

Journal of Political
Administrative
and Local Studies

Journal of Political Administrative and Local Studies

Owner of the Journal / İmtiyaz Sahibi
Aziz TUNCER

Editors / Editör
Assoc. Prof. Aziz TUNCER
Prof. Selim COŞKUN

Co-Editors / Editör Yardımcıları
Rsch. Assist. Onur TÜRKÖLMEZ

Editorial Board / Yayın Kurulu
Prof. Bayram Ali SONER
Prof. Selim COŞKUN
Assoc. Prof. Aziz TUNCER
Dr. Abdulkadir AKSOY

Referees of this Issue / Sayı Hakemleri
Prof. Adem ÇAYLAK
Prof. Muharrem ES
Prof. Murat ÖNDER
Assist. Prof. Halil Kürşad ASLAN
Assist. Prof. Tuğrul KORKMAZ
Assist. Prof. Dilşad Türkmenoğlu KÖSE
Assist. Prof. Uğur SADIÖĞLU
Assist. Prof. Murat TINAS

ISSN : 2636-803X
Volume : 2
Issue : 2
Year : October 2019

- *JPAL, ISI (International Scientific Indexing) indekste taranmaktadır.*

www.jpalljournal.org

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

- 62** MEDENİYET TASAVVURU OLARAK LİBERALİZM
LIBERALISM AS A VISION OF CIVILIZATION
Zeynel Abidin KILINÇ, İrfan HAŞLAK
- 75** PUBLIC ADMINISTRATION IN POLAND
Małgorzata MADEJ
- 93** *THE NEW CHALLENGES OF THE SCO AND TURKEY-SCO RELATIONS*
Emrah YILDIRIMÇAKAR
- 109** AHMET RIZA BEY'İN DÜŞÜNCE DÜNYASINDA “BATI ALGISI”
AHMET RIZA BEY'S “PERCEPTION OF THE WEST”
Burak BEŞCAN

JOURNAL OF POLITICAL ADMINISTRATIVE AND LOCAL STUDIES

October 2019, Vol:2, Issue:2 Ekim 2019, Cilt:2, Sayı:2

ISSN: 2636-803X

journal homepage: www.jpalsjournal.org

MEDENİYET TASAVVURU OLARAK LİBERALİZM LIBERALISM AS A VISION OF CIVILIZATION

Zeynel Abidin KILINÇ

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, zkilinc@sakarya.edu.tr

İrfan HAŞLAK

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, haslak@sakarya.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Anahtar Kelimeler

Liberalizm, sözleşmeci yaklaşım, tarihselci yaklaşım, Hobbes, Locke, Hume, Mill

Bu çalışmada sözleşmeci ve tarihselci liberal yaklaşımlar liberalizmi kurgulama, meşrulaştırma tarzları ve ahlaki muhtevaya sahip bir iyi hayat anlayışı önerip önermeme açısından incelenip karşılaştırılmıştır. Hobbes ve Locke sözleşmeci liberalizmin; Hume ve Mill tarihselci liberalizmin örnekleri olarak analiz edilmiştir. İlk olarak, sözleşmeci yaklaşımın, soyut insan doğası temelinde liberalizmi kurguladığı ve insan doğasına uygun bir sistem olduğunu varsaydığı, tarihselci yaklaşımın ise tarihsel değişimi teleolojik olarak yorumlayarak liberalizmin insan doğasına uygun olduğunu ileri sürdüğü ortaya konmuştur. İkinci olarak, sözleşmeci liberalizmin sadece toplumsal düzen ve istikrarı temin edecek bir liberalizm teklif ettiği, tarihselci yaklaşımın ise toplumsal düzen ve istikrara ilaveten liberalizmi ahlaki muhtevaya sahip bir iyi hayat anlayışını da içerir biçimde tasarladığı ileri sürülmüştür.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:

Received 18 Oct 2019

Accepted 31 Oct 2019

This study analyzes contractual and historical approaches of liberalism in terms of how each approach constructs and justifies its liberal theory and whether they have a specific understanding of an ethical/good life. While Hobbes and Locke are analyzed as the contractual theorists, Hume and Mill are analyzed as examples of the historical approach. First, it is argued that the contractual approach constructs its

<p><i>Keywords</i></p> <p>Liberalism, contractual approach, historical approach, Hobbes, Locke, Hume, Mill</p>	<p><i>liberal model on the basis of an abstract notion of human nature and assumes that liberalism is natural system for human beings. On the other hand, the historical approach relies on a teleological reading of historical change to assert that liberalism is the best system for human beings. Second, it is argued that while the contractual approach limits its liberalism with social peace and order without offering any ethical life for society, the historical approach offers liberal way of life as ethical life for society.</i></p>
--	--

DOI: <https://doi.org/10.37460/j.2636-7823/2019.2.2.01>

GİRİŞ

Liberal teoriler liberalizmi kurgulama, meşrulaştırma ve ahlaki muhtevaya sahip olup olmama açısından sözleşmecî ve tarihsel olmak üzere iki gruba ayrılır. İlki teorik ve soyut bir sözleşme modeliyle liberalizmi açıklar ve meşrulaştırırken, ikincisi insan toplumlarının tarihsel gelişiminin *teleolojik* yorumuyla liberalizmi açıklar ve meşrulaştırır. Hobbes ve Locke sözleşmecî liberalizmin; Smith, Hume, Mill, Tocqueville ve Montesquieu ise tarihsel liberal yaklaşımın örnekleridir. Liberalizmi meşrulaştırmaları farklı yöntemlerle olsa da her iki yaklaşım da liberalizmi insan doğasına uygun sistem olarak görür. İlkinde teorik rasyonel aklın, ikincisinde ise tarihsel gelişmenin insanlığı liberal sisteme yönelttiği varsayılmıştır.

Bu çalışmada sözleşmecî yaklaşım Hobbes ve Locke'un teorileriyle, tarihsel yaklaşım ise Hume ve Mill'in teorileriyle örneklendirilecektir. Daha sonra, sözleşmecî yaklaşımın bireyler için herhangi bir iyi hayat anlayışı öngörmeksizin barış ve düzen içerisinde birlikte yaşamının temel kurallarını ve kurumsal çerçevesini kuran bir liberalizmi teşvik etmesine karşın, tarihsel yaklaşımın, tarihsel gelişmenin teleolojik yorumuna dayanarak iyi hayat tarzının liberal olduğunu varsaydığı ve bir tür deterministik eğilimle liberal hayat tarzının ve değerlerinin toplumların sosyo-ekonomik ve entelektüel gelişme düzeylerine bağlı olarak zamanla bireyler tarafından gönüllü olarak tercih edileceğini öngördüğü ileri sürülecektir.

Sözleşmecî yaklaşım, topluma ahlaki muhtevaya sahip herhangi bir iyi hayat tarzı empoze etmediği için, toplumu “siyasi birlik” olarak görür. Tarihsel yaklaşımda ise liberalizm sadece bir arada yaşamının temel kurallarını ve kurumsal çerçevesini ortaya koymakla kalmaz aynı zamanda ahlaki muhtevaya sahip bir iyi hayat tarzını da içerir. Tarihsel yaklaşımda bu eğilimin kaynağı, bir yandan tarihsel değişimin ilerlemeci çizgide yorumlanmasına diğer taraftan ise insan doğasına ve rasyonelitesine dair iyimser bir varsayıma dayanır. Bu nedenle tarihsel yaklaşım toplumu sadece siyasi birlik değil “siyasi-ahlaki birlik” olarak görür. Diğer taraftan tarihsel liberalizm, toplumu “siyasi-ahlaki birlik” olarak gören, tüm toplumu Kilise'nin

öngördüğü iyi hayat tarzına katılmaya zorlayan ve bireylere tercih hakkı tanımayan Ortaçağ'ın Hristiyan siyasal düşüncesinden ayrılır. Tarihsel liberalizm bireyin tercih hakkını prensipte tanır fakat toplumsal gelişmeye bağlı olarak bireylerin liberal değerleri kendiliğinden tercih edeceği varsayımında bulunur.

1. Liberalizmin Ortaya Çıktığı Bağlam

Ortaçağ Avrupa'sında yaşanan mezhep savaşları ve sanayi devrimi sonucu gelişmekte olan modern toplum liberal siyasal teorilerin formüle edildiği bağlamı teşkil eder. Bir taraftan ideoloji ve inanç farklılıkları nedeniyle iç savaşların tekrar yaşanmasını engellemek diğer taraftan da yeni şekillenmekte olan modern topluma uygun siyasal, ekonomik ve toplumsal düzenlemeler teklif etmek üzere liberal teoriler geliştirilmiştir.

Liberal düşünürlerin teorilerini oluştururken insan doğası kavramına merkezi bir yer verdikleri görülür. Bu durum liberal düşünürlere de özgü değildir, çünkü antik Yunandan beri siyaset felsefecilerinin teorilerinin temel yapı taşı insan doğası anlayışlarıdır. Mill'e göre insan doğası konusu, tüm ahlak felsefecilerinin en temel meselesidir ve bu konuda sağlam ve doğru bilgi sahibi olmaları gerekir (1833), çünkü insan doğasının nasıl tanımlandığına ya da anlaşıldığına bağlı olarak siyasal teorileri şekillenir. Bir siyaset teorisinin toplumsal kurgusu, kurumsal yapısından eğitim anlayışına kadar tüm toplumsal alanları kapsayacak şekilde insan doğası anlayışı temelinde inşa edilir. Bu nedenle Fleming'in ifadesiyle "...her önemli siyaset teorisi aynı zamanda bir insan doğası teorisidir" (1981: 4).

Bu çerçevede kritik mesele insan doğasının doğru anlaşılmasıdır. Herhangi bir toplumsal kurum, kural ya da düzenlemenin düzgün biçimde çalışabilmesi ve istenilen sonucu verebilmesi için insan doğasına aykırı olmaması gerekir. Dolayısıyla ilk aşamada insan doğasının ne olduğu doğru biçimde tespit edilmelidir. İnsan doğasının doğru biçimde hangi yöntemle anlaşılacağı konusu ise siyaset felsefesinde tartışmalıdır. Kabaca iki yaklaşım görülür: Birincisi, insan doğasını; kültür, din, eğitim, alışkanlık ve kurumsal yapılar gibi insan üzerinde etkisi olan toplumsal faktörlerden arındırarak en saf haliyle gözlemlemektir. Hobbes ve Locke'un takip ettiği yöntem budur. Bu düşünürlere göre insan doğasının en saf haliyle analiz edilebileceği ortam varsayımsal doğa durumudur. İkinci yaklaşım, insan doğasının toplumsal bağlam içerisinde analiz edilerek anlaşılabilirliğini ileri sürer. Tarihsel liberal yaklaşım insan doğasını hem tarihsel değişim içerisinde hem de mevcut toplumsal yapı içerisinde ele alır. Bu nedenle antropolojik, tarihsel ve sosyolojik özellikler gösteren bir yaklaşımdır.

Takip eden bölümlerde sözleşmeci teoriklerden Hobbes ve Locke'un, tarihsel yaklaşımı benimseyen teoriklerden de Hume ve Mill'in insan doğası anlayışları aktarıldıktan sonra liberalizm anlayışları ahlaki muhtevaya sahip olup olmama açısından değerlendirilmiştir.

2. Hobbes'un İnsan Doğası Anlayışı

Hobbes, insan doğasını analiz etmek için Galileo'nun "parçalara ayırma ve toplama yöntemini" kullanır. Bu yöntemde herhangi bir yapı, sistem ya da mekanizma en temel unsurlarına kadar ayrıştırılır ve her bir unsurun fonksiyonu ve çalışma kuralları en temel düzeyde belirlenir. Unsurların ve fonksiyonların toplamı o bütünü anlaşılmamasını mümkün kılar. Bu yöntem, Hobbes'un yaşadığı dönemin baskın "mekanik evren" görüşünün yansımasıdır (Macpherson, 1985: 28). Mükemmel biçimde yaratılmış ve belirli kurallara göre işleyen evren anlayışı, Hobbes tarafından insan doğasının analizine uygulanır. İnsan doğasının sabit unsurları, ister fiziki ve biyolojik isterse psikolojik olsun, belirlenirse insan davranışının temel kuralları ortaya konulmak suretiyle insan doğası doğru biçimde kavranacaktır.

Hobbes saf halde insan doğasını varsayımsal ya da kurgusal bir doğa durumunda analiz eder. Hobbes aslında insan doğasının saf haliyle gözlemlenebileceği *doğa durumunun* mevcut olmadığını fakat doğa durumuna kısmen yaklaşan ilkel kabilelerin bir doğa durumunda insan doğasının nasıl olabileceğine dair bazı ipuçları sağlayabileceğini düşünür (1985: 187). Bu ipuçlarından hareketle ve esas itibarıyla rasyonel akıl yürütme ile kurgusal doğa durumunda Hobbes insan doğasını, insanın fiziksel ve biyolojik ihtiyaçlarını ve psikolojik özelliklerini esas alarak açıklar (Whelan, 1985: 33). Diğer bir ifadeyle bir bütün olarak insan doğasının aslı unsurlarının fiziksel ve biyolojik ihtiyaçlardan, psikolojik güdülerden ve akıl kapasitesinden oluştuğunu düşünür. Diğer canlılarla müşterek olan fiziksel ve biyolojik ihtiyaçların karşılanması hayatın devamı için gereklidir. İnsan içgüdüsel olarak hayatını devam ettirme eğilimine sahiptir. İnsan doğasını asıl belirleyen ve diğer canlılardan ayıran ise psikolojik güdüler ve akıl kapasitesidir. Ölüm korkusu, yaşamını devam ettirme ve sınırsız mülkiyet, şöhret ve iktidar elde etme arzusu insan doğasının temel psikolojik güdüleridir. Bu psikolojik güdüler bireyleri, birbirlerini rakip olarak görmelerine ve bir otoritenin olmadığı ortamda da *savaş haline* sürükler. Hobbes psikolojik güdülerinden hareketle insan doğasını bencil, çıkarıcı ve asosyal olarak formüle eder. İnsan doğasının psikolojik yönleri toplum teşkil etme ve işbirliği yapma açısından tümüyle olumsuz gözükür (1985: 183-188). Hobbes rasyonelliği de insan doğasının bir unsuru olarak görür fakat bireye atfettiği rasyonellik, neden-sonuç ilişkilerini belirleyebilme ve hesap yapma kapasitesi olarak tanımlandığı için "araçsal akıl"dır (Hauptman, 1996: 3). Hobbes'un insan doğası anlayışında bireyin tayin edici karakteri her

zaman ve her ortamda çıkarıcılık ya da bencilliktir. Buna ilaveten insan doğasının sabit olduğunu varsayar. Hobbes'ta insan doğası "statik" olup değişme ve özellikle de ahlaki yönde değişme kapasitesinden mahrumdur. Bu nedenle insan doğası ahlaki kurallar geliştiremez (Gill, 2000: 99-100; Hardin, 1997: 203).

Herhangi bir otoritenin olmadığı doğa durumunda bireyler kaçınılmaz biçimde savaş haline sürüklenir. Bireylerin, arzularını gerçekleştirmek ve çıkarlarını korumak bir tarafa, hayatlarının da tehlikede olduğu savaş halini Hobbes "İnsan insanın kurdudur" diye tasvir eder (1985: 186). Savaş hali tüm bireylerin aleyhine olan bir durumdur ve insan doğasında mevcut araçsal akıl kapasitesi bu aşamada devreye girer. Tüm bireylerin aleyhine olan savaş halinden çıkış yolunu bulmak araçsal aklın işidir. Mevcut anarşiye karşı çözümün herkesin yararına olacak şekilde tarafsız bir otorite tesis etmekle mümkün olduğu sonucuna akıl kapasitesiyle ulaşan bireyler toplumsal sözleşme ile devleti kurarlar. Devlet, bencil bireylerin düzen, istikrar ve güvenlik içerisinde kişisel çıkarlarını takip etmelerini mümkün kılacak şekilde kurumsal yapıyı tesis eder ve yasaları koyar. Hiçbir otoritenin olmadığı doğa durumundan savaş haline sürüklenen ve akıl yoluyla devleti kurarak "oyunun kurallarının" tesis edildiği bir topluma dönüşen bireylerin davranışları artık bu bağlam içerisinde belirlenir (Kerr, 2004: 88). Bireylerin güdülleri ve arzuları bu süreç sonunda herhangi bir değişime uğramaz, değişen içerisinde yaşadıkları ortamdır. Yine bireyler çıkarları doğrultusunda hareket eder fakat kurallar çerçevesinde hareket ettikleri için anarşiye düşmezler (Gill, 2009: 99).

3. Locke'un İnsan Doğası Anlayışı

Locke'un insan doğası analizi Hobbes'a benzer biçimde varsayımsal doğa durumunda gerçekleşir fakat önemli farklılıklar vardır. Locke insan doğasını bencil ve çıkarıcı kabul etmekle birlikte bencillik kişinin kendi çıkarına öncelik vermesinden ibarettir. Birey, ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra diğer bireylerin aynı kaynaklardan yararlanmasından rahatsızlık duymaz. Doğa durumunda ise bireylerin az sayıda temel ihtiyaçlarının karşılanacağı kaynaklar yeterlidir. Dolayısıyla diğer bireyler kaçınılmaz olarak rakip ve tehlike değildir. Ayrıca, insan doğasında bir kısım genel ahlak kuralları geliştirmesine ve diğer canlılara karşı ilgi ve sempati duymasına imkân sağlayan vicdan melekesi vardır. Akıl kapasitesi de sadece çıkarını azamiletirecek biçimde hesap yapma yetisi değil ahlaki boyutu da olan bir yeti olarak Hobbes'unkinden farklılık gösterir. Hobbes'un asosyal yani bağlayıcı bir otorite olmadığı takdirde toplum halinde yaşamaya doğası gereği elverişli olmayan insan doğasının aksine Locke'un insan doğası sosyaldir. Bütün bu olumlu yönde farklılıklar nedeniyle bireyler doğa durumunda bir toplum halinde yaşama becerisine sahiptir ve devletten önce toplum teşekkül

eder. Locke bu toplumda bireylerin özgür ve birbirlerine eşit olduklarını düşünür. Vicdan kapasitesi nedeniyle genel olarak ahlaken neyin doğru neyin yanlış olacağını ayırt edebilen ve bu doğrultuda yaşama eğilimine sahip olan bireyler diğerlerinin emeklerine saygılı oldukları gibi acılarına karşı da duyarlıdırlar (1993: 274; Warburton, 2001: 97).

Locke'un sosyal ve vicdan sahibi, ahlaki ayrımlar yapabilen ve diğerlerine karşı duyarlı insan doğası nedeniyle doğa durumunda kendiliğinden teşekkül eden toplumu, kurduğu teorisinin tutarlılığını zedeleyecek biçimde yaptığı bir diğer varsayımla, Hobbes'un ki gibi topyekûn bir savaş haline olmasa da, kısmî bir savaş haline sürüklenir. Bu varsayım, az sayıda bireyin zamanla vicdanlarının sesini dinlemekten vazgeçerek diğerlerinin mülklerine ve hayatlarına zarar vermeye yöneleceği varsayımdır. Savaş hali ise vicdanının sesini dinleyen çoğunlukla ihlalde bulunan azınlık arasında ortaya çıkar. Bu ihlal, çoğunluğun, ihlalde bulunan azınlığı kontrol edecek ve tekrar düzen, istikrar ve güvenliği sağlayacak bir otorite arayışına yol açar ve toplumsal sözleşme sonucu, Hobbes'un otoriter devletinin aksine, klasik görevlerle sınırlı tipik gece bekçisi liberal bir devlet tesis edilir (1993: 304, 309-310).

4. Değerlendirme

Hobbes, bireylerin yasal çerçevede özgür olduğunu ileri sürmekle birlikte devlete, eğer düzen ve istikrar için gerekiyorsa, bireylerin kişisel tercihlerinde sınırlamalar getirme yetkisi tanır. Bu sınırlamalar din ve vicdan özgürlüğünden düşünce özgürlüğüne, özel mülkiyetin kaldırılmasından eğitimde kullanılacak kitapların belirlenmesine uzanacak kadar kapsamlıdır. Hobbes için özellikle dini ve ideolojik farklılıklar toplumsal barışı bozma potansiyeline sahiptir ve denetim altına alınması gerekir (1985: 76, 134). Hobbes'un güvenlik kaygısıyla, ihtiyaç duyulduğu takdirde aşırı tedbirlere izin vermesi insan doğası anlayışı liberal iken neden devlet modelinin otoriter olduğunu da ortaya koyar. Hobbes'ta devletin müdahale edemeyeceği tek alan bireyin hayat hakkıdır. Diğer taraftan prensipte Hobbes'un güvenlik kaygısıyla istisnai durumlarda devlete verdiği aşırı yetkiye rağmen olağan dönemlerde bireyin diğerlerine zarar vermeksizin ve toplumsal düzen ve istikrarı tehlikeye atmaksızın istediği hayat tarzını yaşama hak ve özgürlüğü kabul edilir. Locke'un teorisi ise hem insan doğası hem de devlet modeli açısından liberaldir. Devlete tanınan yetkiler düzen, istikrar ve güvenliği temin etmekle sınırlandırılmıştır. Locke mülkiyet hakkına özel vurgusuna ilaveten bireyin ahlaki tercihleri doğrultusunda yaşama hak ve özgürlüğünü korumaya da özen gösterir.

Tüm farklılıklarına rağmen her iki düşünürde de devletin kurulması bireylere, yasalara uyma yükümlülüğü dışında herhangi bir iyi hayat anlayışı ya da ahlaki değer dayatmaz. Bireylerin tek yükümlülüğü yasalar çerçevesinde hareket etmektir. Her iki teoride de prensip olarak

liberalizm, laiklik ilkesi ile devlet ve dini ayırırken, moral otonomi varsayımı ve din ve vicdan özgürlüğü ilkesi ile de bireylere istedikleri inancı benimseme ve o inanç gereğince yaşama hakkı verir. Bu ilkelerin kaçınılmaz sonucu olarak her ikisi de devleti farklı hayat tarzları ve ahlaki değerler karşısında “tarafsız” kabul ederken toplumu da bireylerin güvenlik, istikrar ve düzen içerisinde ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve tercih ettikleri hayat tarzlarını yaşayabilmeleri için gerekli bir birliktelik olarak görür. Gerek devlet gerekse toplum bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilmelerinin ve bireysel olarak belirledikleri hayat tarzlarını yaşayabilmelerinin araçlarıdır. Bu nedenle hem Hobbes’ta hem de Locke’da toplum “siyasi birlik” olup ahlaki muhtevadan yoksundur. Ahlaki tercihler özel alanda bireylere bırakılmıştır. Bu nedenle her iki düşünür de bireylere devlet ya da toplum tarafından belirli bir iyi hayat anlayışının dayatılmasına izin vermez (Rosenblum, 1993: 6).

Liberalizmin karşı çıktığı Ortaçağ’ın Kilise düzeninde ise bireylerin Kilise tarafından belirlenen iyi hayat ve ortak değerler doğrultusunda yaşamaya zorlanması ve devletin de bu iyi hayat anlayışını koruyup devam ettirmesi temel kabuldür. Kilise tüm toplum için vahiy kaynaklı ortak bir ahlaki değerler manzumesi ve iyi hayat anlayışı olduğuna inanır ve devleti bu iyi hayat tarzının hem yansıması hem de koruyucusu olarak görür. Bu nedenle Kilise’nin öngördüğü devlet tarafsız değil “mükemmeliyetçi” devlettir. Toplum ise “siyasi-ahlaki birliktelik”tir (Kymlicka, 2007: 467). Hobbes ve Locke’un laiklik, moral otonomi ve din ve vicdan özgürlüğüne dayalı liberalizm modelleri, Kilise’nin toplumun tüm fertleri için bağlayıcı olan ortak ahlaki değerler ve iyi hayat anlayışına ve bu değerlerin yansıması ve koruyucusu olan mükemmeliyetçi devlet modeline karşı formüle edilmiştir.

5. Hume’un İnsan Doğası Anlayışı

İskoç Aydınlanmasının öncülerinde olan Hume sözleşmecî teorilerin çıkarıcı insan doğası anlayışını “bencillik” görüşü olarak adlandırır ve en temel düzeyde “sağduyu”ya ve tecrübeye aykırı kurgusal bir anlayış olarak eleştirir. Günübürlük tecrübelerimiz ve tarih bireyin fedakârlık, samimiyet, dostluk, vefa, acıma, yardımlaşma ve paylaşma gibi erdemli davranışlarda bulunabildiğini ve ahlaki duyarlılığa sahip olduğunu gösterir (1999: 137-140). Dolayısıyla Hume, insan doğasının soyutlama ya da kurgusal doğa durumuna müracaatla değil tam tersine hem tarihe bakılarak hem de mevcut toplumsal ortamda gözlemlenerek anlaşılabilirliğini düşünür (1999: 141). Bu nedenle Hume insan doğasını ampirik olarak ele alır (McIntyre, 2001: 458). Hume’a göre gerek tarih gerekse gündelik hayat insan doğasının başat tek bir güdü ile değil çok sayıda güdü ile hareket edebildiğini gösterir. İçinde bulunduğu ortamın niteliğine göre insan davranışını belirleyen güdü farklıdır. Örneğin, aile ya da ibadethanede insan fedakârlık,

paylaşma ve sevgi ile hareket edebilirken piyasada çıkar güdüsü ile hareket eder. İnsan doğası çok sayıda güdüye sahiptir (1999: 140-143).

Hume ayrıca çok sayıda güdü ile hareket edebilen insan doğasının değişen ortamlarla birlikte değişme kapasitesine de sahip olduğunu ya da aile terbiyesi, eğitim, örnek alma aracılığıyla ve en genel anlamda toplumsal gelişmeye bağlı olarak zamanla bencillik yanının terbiye edilebileceğini ileri sürer (Gill, 2000: 99-100). Dolayısıyla Hume'un insan doğası görüşü değişme ve gelişme kapasitesine sahiptir ve *mekanik* değildir. Bu değişim kapasitesinin içinde bulunulan bağlama göre hem olumlu hem de olumsuz yönde işleyeceği açıktır. Hume, insanın sözü edilen türden etkiler ve ortamlar sonucu "ikinci bir doğa" edinebileceğini düşünür (Hursthouse 1999: 70).

Hume günümüzden hayattan verdiği örneklere ilaveten tarihsel süreçte toplumsal değişmeyi takip ederek olumlu yönde insan doğasının nasıl geliştiğini açıklar. Hume'un da mensubu olduğu İskoç Aydınlanmacıları insanlık tarihini dört safhaya ayırarak inceler. İlkel avcı-toplayıcı, köleci, feodal ve modern toplum safhaları insan toplumunun tarihsel değişiminin temel aşamalarıdır. Bu süreç hem maddi açıdan hem de kültürel ve ahlaki açıdan bir ilerleme olarak yorumlanır. Maddi gelişmişlik açısından ilkelden moderne doğru gerçekleşen tarihsel değişim aynı zamanda barbarlık ve vahşilikten medeniliğe doğru da bir gelişmedir. Dolayısıyla Hume'un tarih anlayışı kabile zihniyetinden evrensel insanlık anlayışına doğru hem kültürel hem de moral açıdan bir ilerlemeyi varsayar (Kohn, 2006; Ehrenberg, 1999: 83, 102). Değişen maddi ve kültürel şartlara bağlı olarak insan doğası da değişmiş olur.

6. Mill'in İnsan Doğası Analizi

Mill insan doğası anlayışını formüle ederken ederken Bentham'ın insan doğası görüşünü hedef alır ve Bentham'ın bu konuda pek de başarılı olmadığını ileri sürer (1833). Bentham hedonist/hazcı bir insan doğası anlayışını felsefesinin "başlangıç noktasını teşkil eden temel ilke" olarak belirlemiştir (Mill, 1833). Bentham'a göre insan doğasının *tek* güdüsü haz elde etmek ve acıdan kaçınmaktır. Hiçbir davranış kişisel çıkar dışında bir güdüye sahip değildir. Tümünüyle bencil ve kendi çıkarının peşinde olan ve fayda ilkesi ile hareket eden Bentham'ın insan doğası Hobbes'un insan doğasına benzer. Her ikisi de sabit ve çıkarıcı olup ahlaki kapasiteye sahip değildir (Güriz, 1963: 3). Bentham "Vazife konusunda irşadlarda bulunan ahlâkçılar iltifat görmemektedir. Acaba bunun sebebi nedir? Çünkü herkes kendi menfaatini düşünmektedir" derken insan doğasının ahlaki kapasiteye sahip olmadığını dolayısıyla ahlaki güdülerle hareket edemeyeceğini ileri sürer (Güriz, 1963: 37). Bentham, sabit ve çıkarıcı tek güdü ile hareket ettiğini varsaydığı insan doğasına uygun toplumun, bireye herhangi bir ahlaki

hayat tarzı dayatmayan ve her bir bireyin kendi menfaatini takip edeceği genel bir düzen ve istikrar ortamı tesis eden toplum olduğunu düşünür. Bentham'a göre her birey kendisi için neyin iyi neyin kötü olduğuna karar verebilecek "hem tek hem de en iyi hakemdir" (1834: 59). Bireyler çıkarlarını azamileştirmeye çalışırken, dolaylı olarak da toplumun gelişmesine yol açmış olacaktırlar. Doğaları gereği toplum menfaatini düşünerek hareket etme kapasitesi olmayan bireyler, oyunun kurallarının belirlendiği toplumsal ortamda kendi çıkarlarının peşinde koşarken toplumun gelişmesine de hizmet etmiş olurlar (Güriz, 1963: 55-56).

Mill, Bentham'a karşı, Hume'un Hobbes'u eleştirisine benzer biçimde bir itirazla karşılık verir: Hem tarihte hem de mevcut toplumlarda "vatanseverlik veya hayırseverliğin birçok insanda daimi bir tutum olduğunu" görürüz ve bu insanlar, kişisel çıkarlarına aykırı olduğunda da bu tutumlarından vazgeçmemektedirler. Mill'e göre, gerek tarihsel gerekse günümüz tecrübemiz bireylerin sadece kişisel çıkarla hareket etmediklerine, kişisel çikara ilaveten birçok güdü ile harekete edebildiklerine şahitlik eder. Mill bu gözlemden hareketle bazı insanlarda gördüğümüz ve kişisel çikara indirgenemeyecek davranış biçimlerinin "tüm insanlarda olmasını engelleyecek hiçbir şeyin insan doğasında olmadığını" ileri sürer (1833).

Mill, mekanik insan doğası algısını reddederek insan doğasını ağaca benzetir: "İnsanın yapısı, bir modele göre üretilip, kendisine emredileni aynen yapacak bir makine gibi değildir. İnsan, daha çok canlı bir şey yapan, içten gelen arzulara göre enine boyuna gelişmek isteyen bir ağaca benzer" (2009:133). Ağaç metaforu, bir potansiyeli ve uygun şartlarda bu potansiyelin gelişip serpilmesini ifade eder. Dolayısıyla insan doğası ilerleme kapasitesine sahiptir ve insanı diğer canlılardan ayıran yönü bu kapasitesidir (Jahn, 2005: 604; Gray, 2000: 138). İnsanlık tarihi ise bu potansiyelin aşama aşama gerçekleşmesinin tarihidir. Mill tarihsel değişimi açıklarken İskoç Aydınlanmacıların dört aşamalı *teleolojik* ilerleme görüşünü takip eder (Marwah, 2011: 345-347, 349).

Uygarlık başlıklı makalesinde Mill, dört aşamadan geçen tarihsel gelişmeyi iki boyuta ayırır: Maddi boyut ve akıl boyutu. Modern uygarlık öncesi toplumsal aşamalarda maddi imkânlar sadece azınlık bir grubun rahat içerisinde yaşamasına ve akıl potansiyelini bilgi, sanat, felsefe gibi alanlarda ortaya koyabilmesine imkân veriyordu. Artan üretim kapasitesi ile artık nüfusun çoğunluğu ve zamanla tümü akıl kapasitelerini kullanabilecekleri imkânlarla kavuşacak ve medenileşme sürecine katılacaklardır. Mill, bazı Batılı ülkelerde gelişen modernleşmenin zamanla tüm dünyaya da yayılacağını düşünür. Bu eğilim, Mill'in tarihsel değişim anlayışının sadece ilerlemeci değil aynı zamanda evrensel niteliğe sahip olduğunu da ortaya koyar(1977:

Tarihsel değişim Mill için sosyal, ekonomik, kültürel, ahlaki ve siyasal ilerleme demektir. Tarihsel değişimin yönü barbarlıktan nezakete, cehaletten bilgiye, mahrumiyetten refaha, despotik yönetimlerden demokrasiye, bağnazlıktan toleransa doğrudur. Dolayısıyla teleolojik bir mahiyet arz eder. Tarihsel değişim, ilkel ve barbar olandan başlar, köleci ve feodal dönemlerden geçerek medeni ve modern bir aşamaya doğru ilerler. Bu süreç “*kümülatiftir*” (Jahn, 2005: 601; Gray, 2000: 139). Değişim doğal mecrasında insanın maddi, ahlaki ve kültürel gelişme kapasitesinin gerçekleşmesi ile sonuçlanır. Batı toplumlarında, özellikle İngiltere’de gerçekleştiği şekliyle tarihsel gelişme insanlık tarihinin liberal bir eğilime sahip olduğunun göstergesidir. Bu nedenle Mill’e göre tarihsel gelişimin yönü liberaldir. Bu süreçte şekillenen insan doğası liberal bir hayat tarzını benimseyecek şekilde dönüşmüş olacağı için modernleşmenin doğal sonucu sadece kurumsal düzenlemelerden ibaret anayasal bir sistem değil aynı zamanda dönüşmüş bireylerin gönüllü olarak tercih edeceği bir ahlaki muhtevaya da sahiptir.

7. Değerlendirme

İnsanlık tarihini *telolojik* bir varsayımla evrensel ilerleme süreci olarak yorumlayan Hume ve Mill’in tarih anlayışı uzun vadede bütün insanlığın aynı yönde ve aynı aşamalardan geçerek medenileşeceğini varsayar (Eisenstadt 2002: 1). Önceki dönemler mahalli kültürlerin, kuralların, ahlak anlayışlarının dönemidir. Medenileşme ile birlikte insanlık aynı yönde evrensel kültüre, ahlaka, hukuka, zihniyet ve tutuma ulaşacaktır. Kabalıktan nezakete, sınırlı kabileci düşünceden evrensel insanlık ailesi düşüncesine, cehaletten kültüre ve eğitime, kırsal yaşantıdan kentli yaşantıya geçilir. Hem madden hem de kültürel ve ahlaken olgun bir insan ve toplum ortaya çıkar. Bu medeniyetin üreteceği değerler ve hayat tarzı ise liberaldir. Buna göre uzun vadede tarih insanı liberal bir rejime, liberal ahlak ve hukuk anlayışına, kültür ve zihniyete ulaştıracaktır. Oldukça iyimser bir tarih okumasına dayanan bu yaklaşım liberal toplumda, bireylerin din ve vicdan özgürlüklerini, dolayısıyla tercih haklarını kabul etmekle birlikte, insan aklının önünde aslında tek bir seçim bırakır. Tarihi süreç, gelişmiş ve medeni insan aklına tercihe şayan tek alternatifin liberal hayat tarzı, liberal rejim, liberal kültür, liberal hukuk sistemi ve liberal serbest piyasa ekonomisi olduğunu gösterir ve birey de aynı süreç içerisinde bu teklifi kabul edecek şekilde dönüşmüştür. Ortada bir zorlama yoktur, birey din ve vicdan özgürlüğüne sahiptir. İstediği hayat tarzını seçmekte özgürdür fakat gelişmiş ahlak anlayışı, duyguları, düşüncesi onu liberal alternatifine kendiliğinden yöneltir. Böylece, tarihsel süreç içerisinde gelişen medeniyet kendisini benimseyecek biçimde insan doğasını da dönüştürmüş olur. Bu dönüşmüş ve gelişmiş birey, tercihini bilgi, mutluluk ve erdemden yana kullanmış olacaktır

(Habermas 1984: 147; Best 1995: 4; Berlin 1991: 1-2). Dolayısıyla Hume ve Mill'in liberalizmi ahlaki muhtevaya sahiptir ve evrensellik iddiasına sahip bir iyi hayat tarzı sunar (Abbey, 2007: 6; Harrison 1988: 2). Hume ve Mill'in ilerlemeci tarih okumaları liberal sistemin ve hayat tarzının doğal bir biçimde tarihsel değişim sonucu ortaya çıktığını varsayar.

1990'ların başında sosyalizmin Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da başarısız olması, liberalizmin insan doğasına uygun, diğer ideolojilerin ise insan doğasına aykırı olduğu iddiasını tekrar gündeme getirmiştir. Bu bağlamda Fukuyama'nın "tarihin sonu tezi" tarihselci yaklaşımın günümüzdeki versiyonudur. Fukuyama 1989 yılının yazında şunu ileri sürmüştür: "Şahit olduğumuz sadece soğuk savaşın sona ermesi veya savaş sonrası belirli bir dönemin geçişi değil; aslında tarihin sonunun gelmesidir. Yani, insanoğlunun ideolojik evriminin sonu ve Batılı liberal demokrasinin evrenselliğinin son noktası olmasıdır" (Fukuyama, 1989: 3).

SONUÇ

Günümüz liberalizmi, iş ahlakı, çalışkanlık ve kamusal meseleleri müzakereye hazır olmak gibi bazı liberal erdemleri teşvik etse de toplum için herhangi bir "kapsamlı" ortak iyi anlayışı ya da hayat tarzı öngörmez (Kymlicka, 2006: 402; Rawls, 1996: 78). Bireyler kendi tercihleri doğrultusunda, yasalar çerçevesinde, istedikleri değerleri benimseme ve hayat tarzını yaşama hakkına sahiptir. Liberalizmin erken dönem teorisyenlerinden tarihsel yaklaşımı benimseyen Hume ve Mill ise tarihsel gelişimin zorunlu sonucu olarak tüm bireyler için ahlaki muhtevaya sahip ortak bir iyi hayat anlayışının gelişeceğini ve zamanla tüm toplumlara yayılacağını varsaymıştır. Tarihsel gelişim sürecinde insan doğasının ahlaki potansiyelinin gerçekleştirilmesine bağlı olarak liberalizmin sadece bir siyasal sistem değil aynı zamanda bir medeniyet ve hayat tarzı da üreteceğini ileri sürmüşlerdir.

KAYNAKLAR

Bentham, Jeremy (1834). *Deontology*. Ed. John Browning. Longman.

Fleming, T. (1981). *The Politics of Human Nature*. Transaction Publishers.

Fukuyama, F.(1989). "The End of History", *The National Interest*, 16, ss. 3-18.

Gill, M. (2000). "Hume's Progressive View of Human Nature", *Hume Studies*, 26(1), ss. 87-108.

Gray, John (2000). "Mill's Liberalism and Liberalism's Posterity", *The Journal of Ethics*, 4(1/2), ss. 137-165.

- Güriz, Adnan (1963). *Faydacı Teoriye Göre Ahlâk ve Hukuk*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Hardin, R. (1997). "Theory on the Prowl", *Contemporary Empirical Political Theory*. Ed. Kristen R. Monroe. University of California Press, ss. 202-218.
- Hauptman, E. (1996). *Putting Choice Before Democracy: A Critique of Rational Choice Theory*. SUNY Press.
- Hobbes, T. (1995). *Leviathan*. Çev. Semih Lim. Yapı Kredi Yayınları.
- Jahn, Beate (2005). "Barbarian thoughts: imperialism in the philosophy of John Stuart Mill", *Review of International Studies*, 31, ss. 599–618.
- Kerr, F. (2004). "The Self and the Good: Taylor's Moral Ontology", Charles Taylor. Ed. Ruth Abbey. Cambridge University Press, ss. 84-104.
- Kymlicka, Will (2006). *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*. Çev. Ebru Kılıç. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kymlicka, Will (2007). "Community and Multiculturalism", *A companion to contemporary political philosophy*. Ed. Robert E. Goodin, Philip Pettit ve Thomas Pogge. Blackwell, ss. 463-477.
- Locke, J. (1993). *The Second Treatise of Government*. *Political Writings of John Locke*. Ed. David Wootton. A Mentor Book.
- Macpherson, C. B. (1985). "Introduction", *Leviathan*. Ed. C. B. Macpherson. Penguin Books.
- Marwah, Inder S. (2011). "Complicating Barbarism and Civilization: Mill's Complex Sociology of Human Development", *History of Political Thought*, (32)2, ss. 345-366.
- Mill, J. S. (1833). "Remarks on Bentham's Philosophy", *The Collected Works of John Stuart Mill, Volume XVIII - Essays on Politics and Society Part I*. Ed. John M. Robson. University of Toronto Press. <https://oll.libertyfund.org/titles/233>.
- Mill, J. S. (1977). "Civilization", *The Collected Works of John Stuart Mill, Volume XVIII - Essays on Politics and Society Part I*. Ed. John M. Robson, Toronto: University of Toronto Press. <https://oll.libertyfund.org/titles/233>.
- Mill, J. S. (2009). *Hürriyet Üstüne*. Çev. Mehmet Osman Dostel, Hız. Ömer Çaha. Liberte Yayınları.
- Rosenblum, Nancy L. (1993). *Liberalism and the Moral Life*. Harvard University Press.

Warburton, Nigel (2001). *Philosophy: The Classics*, Routledge.

Whelan, F. G. (1985). *Order and Artifice in Hume's Political Philosophy*. Princeton Univ. Press.

JOURNAL OF POLITICAL ADMINISTRATIVE AND LOCAL STUDIES

October 2019, Vol:2, Issue:2 Ekim 2019, Cilt:2, Sayı:2

ISSN: 2636-803X

journal homepage: www.jpalljournal.org

PUBLIC ADMINISTRATION IN POLAND

Malgorzata MADEJ

Ph.D. Institute of Political Science, University of Wrocław, Wrocław, Poland,
malgorzata.madej@uwr.edu.pl

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords

Public Administration, Poland, communism, transformation, Europeanisation

This study analyzes the process of shaping of the modern public administration in Poland from its origins in the 19th century, when Poland was divided into three parts and occupied by the neighbouring parties of Russia, Prussia/Germany and Austria/Austria-Hungary. It then describes development of the public administration in independent Poland after WWI and its transformation under the communist rule after WWII. The main part focuses on the current state of the Polish administration, including its central and territorial sections. It also discusses the impact of the European Union on this area in Poland. The objective of the study is to present the modern Polish administration in a relevant context of historic and modern internal traditions and external impacts. The paper is based on literature review.

DOI: <https://doi.org/10.37460/j.2636-7823/2019.2.2.02>

INTRODUCTION

The Republic of Poland, with its territory of 312,685 and population of 38,028,278 is the ninth biggest and the eighth most populous state in Europe¹, however its neighbours include much bigger and more populous powers. Proximity of Russia/Soviet Union and Prussia or Germany has had a significant impact on the Polish history, statehood and institutions. The neighbouring states affected development of Poland by military power, political influence, inspiration or cooperation, and the results of these

¹ Statistics Poland, <http://stat.gov.pl/en/international-statistics/international-comparisons/tables-about-countries-by-subject/area-and-population/>, accessed on the 11-1-2019.

competing impacts, along with specificity of the Polish social, economic and political history are now reflected in the shape of the Polish political and administrative system.

Located in the region frequently referred to as the Central and Eastern Europe, for centuries, Poland has been a buffer zone between the West and the East of the continent, also a site where cultural and social trends from both sides crossed or sometimes collided (Janion, 2014: 13-33). Nowadays, as a member of NATO since 1999 and member of the European Union since 2004, Poland is strongly anchored in the Western Europe, however the modern instability of international relations requires reliable institutions and cooperation with foreign partners. Poland's administration keeps evolving, reacting to the transformation of the modern world, as well as striving to improve its performance.

The study will explore in chronological order the various stages of the shaping and development of the Polish administration, starting with the historical background, including administration under three occupational powers before 1918, Polish independence 1918-1939 and the communist period 1944-1989 and then proceeding to detailed presentation and discussion of the current shape of institutions and their relations to conclude with perspective before the administrative system in the Republic of Poland.

Historical background – Poland under occupation until 1918

Without exploring the difficulties of periodisation of the Polish history, the analysis may start with the 1st Republic which existed until the partitions in 1772-1795. Since the Union of Lublin of 1569, the Crown of Poland formed a Commonwealth of Two Nations with the Grand Duchy of Lithuania (Samsonowicz and et al., 1992: 147). Although the two parts of the state had separate administration, in both cases the system was analogical.

Poland never developed an absolutistic system, partly because since 1573 and the death of the last Jagiellonian king, it was an elective monarchy. The king was always elected by a gathering of the country's noblemen, which forced the candidates to negotiate with strong cliques of noblemen, to confirm earlier privileges and confer new ones so as to ensure and enhance the "noblemen's democracy" and "golden freedom". It should be stressed that the nobility accounted for around 10% of the society, and as a result the percentage of inhabitants involved in the rule of the country was actually unusually high for Europe of the time (Górski, 2010: 88).

From mid-17th century, political reforms were a subject of political dispute between the kings and the most powerful magnates supported by their cliques, which did not serve to strengthen the central administration, subordinate to the king (Topolski, 1976: 3369). The administration was supervised by ministers, including the chancellor, vice-chancellor, marshal of the court and treasurer – each post appointed separately for the Crown and for the Grand Duchy. They all reported to the king (Staszewski, 1995). The country was also divided into provinces (*województwa* – this traditional name, used since the Middle Ages, is still applied in Poland) with local assemblies gaining importance as the centrally-controlled administration became less and less efficient.

The fall of Polish state was caused by the authorities' inability to ensure stable development and defence, an opportunity taken by neighbouring powers. However, between the first (1772) and second partition (1793), Poland took an important attempt of reforming its political system in the form of the Constitution of the 3rd of May, 1791 – the first constitution instituted in Europe (five months before the French Constitution) (Samsonowicz et al., 1992). The Constitution extended rights vested in bourgeoisie, promoted unification of the Crown and the Grand Duchy and reorganised the central administration. However, although the Constitution was much appreciated by the philosophers of the Enlightenment, and perceived as an important initiative towards stabilising and modernising the state (Samsonowicz et al., 1992), it did not stop further partitions, but actually triggered further aggressive policies by the neighbouring countries, which finally led to liquidation of the Polish state in 1795 and its division into three parts, one occupied by the Russia Empire, the other – by Prussia and the third taken by Austria. Each of the powers introduced their specific organisation, principles and institutions.

Russian Part

In the Russian part of the formerly Polish territory major changes in political organisation and administration followed armed conflicts. In 1815, the Vienna Congress established a separate Polish Kingdom with the Russian tsar as its monarch. After the November Uprising of 1831-32, the Kingdom became a part of Russia (Kieniewicz, 1959).

Poland achieved the highest level of autonomy within the Russian empire at the turn of 1850s and 1860s, when Aleksander Wielopolski acted as the head of the administration within the “Congress Kingdom”. The administration was supervised by Wielopolski and his two deputies, one in charge of military affairs, and the other for civil administration. Importantly, the Administration Council and Commission for Religious Confessions and Education were staffed by Poles, and from 1862, communication and posts were also managed inside the Polish Kingdom. Wielopolski also strived to introduce broader local government on the levels of poviats, provinces and municipalities (Koneczny, 1924).

However, characteristically for the Russian, strictly centralised administration, these concessions could be easily lifted by the tsar's personal will and decision (Smyk, 2011: 225) and effectively, after the January Uprising of 1863 the autonomy was limited again and the Russian administration was stretched to the Polish territory.

Prussian/German Part

In the former Polish territory ruled by Prussia, an autonomous region was established after the Vienna Congress, too, but after the November Uprising with intensifying Germanification, the Polish head of the administration, Antoni Radziwiłł resigned and the autonomy was gradually liquidated. Although the two districts the territory was divided into had their diets, the diets' sole responsibilities related to local affairs, excluding taxation. Taxation, along with all issues of broader impact were decided entirely by

the central royal administration and the king himself (Koneczny, 1924). The local administration had exclusively executive function, while all major decisions were taken in Berlin.

It should be highlighted that while the Polish territories under the Prussian occupation before and after the unification of Germany in 1871 remained within a centralist empire, too, but they were also subject to the reforms and governed by the increasingly efficient, modern administration (Koneczny, 1924). Establishment of an impersonal, routinised bureaucracy subjected strictly to both legal and procedural provisions within the constitutional monarchy was a very important development, but in the case of former Polish territories it should be stressed that this efficient system was applied in the process of Germanification against the will of the local society.

Austrian/Austro-Hungarian Part

By far, the broadest and most developed self-government functioned in the third part of the former Polish territory, in Austro-Hungarian Empire. As the state was multi-cultural and recognised the different groups and nationalities functioning within it, it also offered national rights to the Polish citizens, even to the point of recognising Polish as the language used in official situations, as well as at schools.

Previously a regular province of the Austrian Empire, Galicia was granted autonomy in 1867 (Dziadzio, 2016: 262). The elected Diet appointed the six members of the Provincial Board. The autonomous administration coexisted with the governor responding to the Emperor and his government and in charge above all of the treasury. The governor also supervised the Schooling Board, however, the Board itself represented the province's regional and local authorities, thus being a guarantee that the autonomous interest was taken into account (Koneczny, 1924: 302-308).

Galicia had also a developed system of local government with communes. Communes were responsible for management of the local property, local transport, schools and also policing. Communal authorities were also commissioned by the governor with tax collection. Internal organisation differed for rural and municipal communes, while noblemen's manors were separated from the regular communal authorities and the respective responsibilities were performed by the owner. Under the autonomy within the Austrian rule, the largest cities – Cracow and Lviv – had separate statutes to regulate their status and local authorities. Those two cities were not only cultural and scientific centres of the entire Galicia, but they also took important pro-development initiatives and investments (Holuj, 2013: 89-108).

It is therefore important to highlight that – contrary to the other occupying powers – Austria offered a possibility to shape civil attitude and educate administrative staff among its Polish citizens, shaping an experienced administrative elite.

Historical background – Second Polish Republic 1918-1939

All these differing traditions met and were melted into a single state in 1918, when – due to the course of European politics and the outcome of the World War I an independent Polish state was restored,

including territories governed previously by three separate and different systems of power and administration. Actual unification of the territories and society was the biggest challenge set before the 2nd Polish Republic, and although bridging the differences in economic level and development, as well as communities of variable experiences and differing traditions was an enormous task, unification of the legal and governing systems was not an easy one either.

The organisation of central organs and their relations in the interwar period is divided into three distinct periods: firstly, establishment of the state structures, crowned by the March Constitution of 1921, then the period of parliamentary rule ended by the May Coup in 1926 which initiated the final period of Sanation government, supported in 1935 by the April Constitution.

In the first period, the administration was not yet in place, only shaped with the Head of State in the lead. This position, combining law-making and executive powers (Zieliński, 1983: 57), was entrusted to Józef Piłsudski, a broadly respected and recognised leader, however all his decisions had to be approved upon convocation of the Constituent Assembly.

The March Constitution provided for strong domination of the parliament, consisting of two chambers – the Sejm and the Senate. The President – as the head of state – was elected by the entire parliament as the National Assembly and responded to the Sejm. The President’s competencies to govern the state were limited, firstly by their performance through ministers and secondly by their responsibility towards the parliament. In extreme situations, the parliament was even allowed to declare the office vacant in the case of the president’s non-performance of his duties, thus enhancing the position of the legislative power versus presidential and ministerial administration ².

The March Constitution clearly provided that “The administration of the state will be organized on the principle of decentralization”³. The system of self-government was multi-tier with communes and municipalities, poviats/districts and voivodeships. Unification of the local government system was a difficult challenge, so in the 1920s, competencies and responsibilities of particular units differed between the three former parts and even the final territorial division was approved only in 1928 (Babiak, 2010: 23-36). In 1924, a dedicated commission was appointed to standardise the structure and responsibilities of particular tiers and institutions on the local and regional level, however, the May Coup brought a new trend of centralisation with dominant position of government representatives (Izdebski, 2014: 81). Apart from the territorial self-government, the political system of the 2nd Polish Republic relied on professional self-organisation, as well. The established professional chambers (for attorneys, notaries, physicians, dentists and pharmacists) were public-law institutions. As membership was obligatory for those performing these professions, the chambers could undertake administrative responsibilities (Antkowiak, 2016: 107-109).

² Constitution of the Republic of Poland, March 17, 1921, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/e1921.html> , accessed on the 3-2-2019.

³ *ibidem*, art. 66.

With the April Constitution⁴, the system of executive power was transformed significantly, enhancing the position of the President of the Republic by excluding his responsibility to the parliament or otherwise and ruling that the president appointed the prime minister at his own discretion. The government was responsible towards the president, who also defined the structure of ministries, thus affecting policies. The administration was assigned a separate chapter of the Constitution⁵, referring mainly to the territorial government, however, without naming the principle of decentralisation. A very important – although practically undemocratic – provision allowed the president to simply appoint his successor in the time of war⁶. Thus, during WWII the then president Ignacy Mościcki could appoint Władysław Raczkiewicz as the next president and then the government could be appointed, allowing for maintenance of a fully legal, constitutional central administration in exile (Prażmowska, 2010: 137-138).

The Second Polish Republic also marked the first attempt to build a Polish civil service. The relevant act was passed by the Sejm in 1922, ensuring a special status of civil servants within the legal system. By entering the service, clerks accepted limitations concerning freedom of choice of their residence, additional employment or freedom of expression with respect to political opinions. On the other hand, the act guaranteed them special privileges concerning remuneration, promotion and pensions. Civil servants were subjected to a separate, special disciplinary responsibility system which was not a part of the regular judiciary (Łukaszczyk, 2010: 235-236 (Łukaszczyk, 2010: 235-236).

One peculiar – untypical of the Polish tradition – aspect of the inter-war administration involved a broad autonomy of the Silesian voivodeship (Ługowski, 2017: 64-66). Considering the separate character of this region, its specific economy, ethnic composition and the history of its inclusion in the Polish state after WWI (the history of the plebiscite in 1921 and three uprisings in 1919, 1920 and 1921), the authorities resolved to offer a special status to this voivodeship, establishing a regional diet and Voivodeship Council. The inter-war Silesia was the only instance of a regional autonomy in the modern Polish administration.

Concluding, it should be noted that the inter-war period, the time of rebuilding of the Polish statehood, was also an attempt to build to modern administration within the renewed independent state. However, it was also a time of stark difficulties in internal relations concerning unification of the three parts of the country, integration of the society (including almost 35% of ethnic and national minorities) (Prażmowska, 2010: 107-110), secondly, the challenges of the economic crisis of the 1920s and 1930s (Zieliński, 205: 202-224) and finally the hostile policies of the neighbouring countries. Like many other countries in inter-war Europe, especially central and eastern Europe, Poland did not remain a democratic

⁴ Constitution of the Republic of Poland, April 23, 1935, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/e1935-spis.html> , accessed on 4-2-2019.

⁵ *ibidem*, chapter X.

⁶ *ibidem*, art. 24(1).

state until the outbreak of WWII. Even though this state did not have time enough to develop into a modern country, the traditions of the 2nd Republic still play an important role in the Polish public discourse.

Historical background – communist administration

It is important to note that while the entire Polish territory was occupied during WWII, formally the state survived with its government in exile, which was treated by the United Kingdom and United States as an official ally. Only the Soviet Union refused to recognise the London-based Polish government after it voiced the accusations against the Soviet crime of murdering of 22,000 Polish military prisoners of war (Prażmowska, 2010: 141). Even though in Yalta the three powers agreed to form a “government of national unity” in Poland, the Polish émigré milieus still took the stand that the government London was the only legal authority of Poland.

However, the Polish state was reorganised under the Soviet occupation and it was the Polish People’s Republic that was recognised by the international community as the legal representation of Poland. The symbolic gesture of the last president-in-exile, Ryszard Kaczorowski passing the insignia to the first elected non-communist president Lech Wałęsa in 1990⁷ had no practical impact.

The major formal differences introduced by the communist Constitution of 1962 involved reduction of the parliament to a single chamber (liquidation of the Senate) and establishment of a collective head of state referred to as the Council of State. The general system – like in all communist states of the Soviet bloc – was characterised by unity of powers instead of their separation, lack of actual guarantees of citizens’ freedoms and rights, only pretences of territorial or economic self-government (Madej, 2014: 44-50). The actual practices of power differed significantly from the letter of law, as only in 1975 was the Constitution amended to include the primacy of the communist Polish United Workers’ Party and alliance with the Soviet Union (Friszke, 2010: 133). However, these principles were practically guaranteed from the beginning by existence of parallel state and party institutions with the party organs virtually supervising activities of the formal authorities. The other control mechanism relied on the system of nomenklatura, assigning specific posts and roles within the state institutions to particular levels of management of the party (Madej, 2014: 52). Thus, for example, ministers and deputy ministers could be appointed only upon approval of the central committee and a commander of regional police (called Civic Militia) required a consent of the party’s voivodeship committee.

The strong position of the regional party committees was long a characteristic feature of the Polish communism. From 1944 until 1975, there were only 14 administrative districts, which meant that their respective party leaders were very influential, especially those who operated in strong, industrial regions. Edward Gierek, the national first secretary of the Polish United Workers Party in 1970-1980 had himself

⁷ Decree of the President of Poland on Finishing of the Operations and Dissolution of the Republic’s Government in Exile, http://eprints.hist.pl/402/1/1990-12-22_nr5.pdf, accessed on the 7-4-2019.

been the first secretary of Silesian party committee before. To change the balance of power and influence between the central echelons and regional committees within the party was the main objective of the reform of territorial administration in 1975, when the large voivodeships were replaced with 49 small ones. The professional self-government was liquidated, but the established workers' councils and trade unions could not play an active role to represent self-organisation of employees (Seweryński and Skupień, 2017: 107-124). This conflict concerning articulation of workers' interests was one of the reasons of the implosion of the communist system.

Modern Polish administration – post-communist transition

Although the complicated conjunction of internal and external, political, social and economic circumstances that led to collapse of the communist system in Central European states is a topic for extensive analysis in itself, it should be highlighted that the permanent inefficiency of the administrative system and its inability to address issues facing the society was one of them.

The negotiations at the Round Table led to an agreement which provided for a reform of the central administration through partially free elections and establishment of the office of the president of the republic (initially to be elected by the Sejm and renewed Senate jointly). However, it triggered a process of overarching transformation in legislative, executive and judiciary, as well as the entire economy. Those changes were regulated first by the “Small Constitution” of 1992⁸ and then by the Constitution of the Republic of Poland of 1997⁹.

Modern Polish administration – governmental administration

The current Polish political system is classified as a cabinet-parliamentary system with the main executive competencies focused with the government, as all “issues of the state’s policies which are not reserved to other state organs or local government” are constitutionally vested in the Council of Ministers and it is the government that supervises and manages the system of the government administration¹⁰. After parliamentary elections, the president designates the prime minister, who then presents his or her council of ministers to the Sejm for a vote of confidence. If this procedure fails, then the parliament may initiate a vote of confidence for a government motioned by members of the Sejm themselves and if no confidence is granted, then the president makes another attempt to designate the prime minister. If the three stages of the procedure do not lead to an approved vote of confidence for a council of ministers, early parliamentary elections are held (Balicki, 2018: 205-213). The Constitution ensures also that the government can be dismissed only by its own resignation, if it cannot perform its role (e.g. it cannot have the budget statute approved by the Sejm) or if a new majority forms in the Sejm to pass a vote of confidence for a new council of ministers (Opaliński, 2011: 100). On the other hand

⁸ Constitutional Act of 17th October 1992, Journal of Laws of 1992, No. 84, item 426, derogated.

⁹ Constitution of the Republic of Poland of the 2nd April 1997, Journal of Laws of 1997, No. 78, item 483, as amended.

¹⁰ *ibidem*.

the prime minister has a right to motion the president to appoint new ministers replacing the former ones without applying to the Sejm for a vote of confidence. In practice, therefore, it is very difficult for parliamentary parties or the president to remove an acting prime minister, ensuring him or her with a broad margin of freedom to act effectively.

It should be highlighted, as well, that the prime minister has the freedom to shape the government by choosing whether or not to appoint deputy prime ministers and by determining the structure. According to the Act on sections of administration¹¹, the responsibilities are divided into sections, while the prime minister decides which sections should be assigned to particular ministers. Thus, for example, responsibilities in the section “home affairs” are frequently combined with “administration”, although this is not obligatory. Some prime ministers resolved to establish a separate ministry for marine economy and some preferred this area to be governed by the minister of economy. This solution allows each prime minister to set priorities and organise the council’s work according to his or her specific needs and concepts.

Apart from defining and implementing policies, the government supervises the large portion of public administration, including central institutions, as well as combined and non-combined administration on the regional and local level. The government is represented in regions by voivods, who manage the regional administration and supervise implementation of the government policies. Voivods are not elected, they are appointed by the central authorities and they report to the prime minister.

Modern Polish administration – presidential administration

The central administration in Poland includes also institutions which are not subordinated to the government. These are mainly control institutions. The head of the Polish state is the president – this institution was re-instated according to the Round Table agreement of 1989. The first president, Wojciech Jaruzelski, was elected by the National Assembly, or both chambers of the parliament together (Momro, 2015: 71), but from 1990, the president is elected by a popular vote for a term of five years. There is a paradoxical discrepancy between this manner of election, which results in a very strong legitimisation from the society, and actual narrow range of competencies of the president. Maybe this is the reason why only one president after 1990 was re-elected and served two terms in office: Aleksander Kwaśniewski (first term 1995-2000 and second term 2000-2005), while two, Lech Wałęsa (1990-1995) and Bronisław Komorowski (2010-2015) were not re-elected, though they did run for the office for the second time. President Lech Kaczyński (2005-2010) did not run for re-election, as he died in the plane crash in Smolensk before the end of his first term in office. The president’s competencies are limited and most of his deeds require the prime minister’s countersignature (Lisicka, 2001: 239). The president is the formal head of the armed forces and represents the country in the international relations, however,

¹¹ Act of the 4th September 1997 on sections of government administration, Journal of Laws of 1997, No. 141, item 943, as amended.

respective day-to-day policies are governed by the ministers of foreign affairs and defence. The president may convene and chair the cabinet council, however, despite being a meeting of all the ministers including the prime minister, it cannot act as the constitutional council of ministers and does not hold its responsibilities, thus acting only as an advisory body to the president and the government.

The other public administration institutions that are not supervised by the government include control organs, such as the ombudsman, the Supreme Audit Office, the State Labour Inspectorate, and the central bank authorities. They report to the Sejm or the lower chamber of the parliament, however they are designed as independent institutions to ensure that they are able to control government-supervised agencies as well.

Modern Polish administration – local and regional government

Re-instatement of the Polish local self-government after the communist rule occurred in two steps. The first one, in 1990, involved establishment of self-governing communes as the local units, responsible for all local matters which are not legally restricted to other institutions¹². Communal self-government is guaranteed by the constitution, which also expressly refers to decentralisation. Even though there are three types of communes – municipal, municipal-rural and rural, the difference involves only the nomenclature and not competencies. The executive organ in communes (prezydent in municipal communes, burmistrz in municipal-rural communes and wójt in rural communes) is elected directly by the local community. Until 2018 the term of the local executive, as well as legislative authorities (municipal or communal council) was 4 years, but it was extended to 5 years. Currently, there are 2477 communes¹³.

Responsibilities of communes are divided into the local government's own tasks and those delegated from the central administration. The former include such areas as local land development, communal transport and roads, including public transport services, local supplies (waterworks, sewage treatment systems, electricity and heating supplies, ensuring healthcare services etc.); the latter: preparation of voter lists for national elections, holding elections for jury members for local courts, proceedings concerning public assemblies etc. The residual competencies for all local matters remain with the commune. Regarding the large range of their competencies, communes in Poland are frequently faced with the problem of insufficient funding for all the tasks.

Poviats (sometimes translated as counties) form the middle tier of self-government, the second local tier. There are two types of poviats: land poviats, composed of several communes, and urban poviats including only a single commune – the latter solution was developed for the largest cities. As in 2019, there are 314 land poviats and 66 urban poviats. For each poviat, a poviat council is elected in a popular

¹² Constitution of the Republic of Poland of the 2nd April 1997, op. cit., art. 164.

¹³ Ministry of Home Affairs and Administration, <http://administracja.mswia.gov.pl/adm/baza-jst/843,Samorzad-terytorialny-w-Polsce.html>, accessed on the 8-4-2019.

vote, but the powiat's board and head (starosta) are elected by the council. In many respects this medium tier of self-government is the weakest – in terms of funding, as well as responsibilities, but also with respect to communities and citizens' awareness and identification with this entities (Bułajewski, 2017:107). The main responsibilities of powiats concern security, crisis management and supervision of crises management forces (especially within the area of firefighting, flood prevention and disaster management), although this subregional authorities are also in charge of powiat roads and secondary schooling system¹⁴.

Finally, the highest tier involves regional governance in 16 regions. Administrative responsibilities on this level are shared by the voivode and self-government in the form of the voivodeship council (called Sejmik and elected in a popular proportional vote) and voivodeship board headed by the Marshall and elected by Sejmik. The competencies of the regional self-government involve broadly defined regional development, with respect to infrastructure, investment and innovations, labour market, education and culture. Importantly, the regional self-government responds also for defining regional operational programmes concerning strategy and priorities for structural funding on the regional level¹⁵.

Importantly, despite the Constitutional status of decentralisation of the important role played by the regional and local governments, Poland is a unitary state and the formal competencies of all voivodeships, powiats and communes, regardless of their type and location or identical. In administrative practice, major differences can be perceived on the communal level, with the government of major cities more influential in the central policies and capable of more effective communal marketing than in the case of biggest cities. The differences involve also the financial and economic potential of the regions, as reflected in Table 1, presenting the levels of GDP, GDP per capita and unemployment rate. Although nowadays the administrative division only partially reflects the borders between the former occupying powers (Fig. 1), the differences are still visible in terms of economic development, as well as social and political attitudes and particular parts of the country. Comparison of the macroeconomic data with the voivodeship map (Fig. 2) shows disproportion in development between the eastern and western regions of Poland: the four voivodeships with the lowest GDP per capita are the four regions on the eastern border, three of them representing the part occupied by Russia between 1795 and 1918, while out of the top five, three are located on the western border, formerly part of Germany. However, quite low macroeconomic indicators for Warmińsko-Mazurskie voivodeship, which used to belong to Germany until WWII, suggest that the development inequality is related also to the geographical location, and proximity of the developed German economy or underdeveloped economies of Russia, Belarus and Ukraine that affects the potential of Polish voivodeships.

¹⁴ Act of the 5th June 1998 on powiat self-government, Journal of Laws of 1998, No. 91, item 578, as amended.

¹⁵ Act of the 5th June 1998 on voivodeship self-government, Journal of Laws of 1998, No. 91, item 576, as amended.

The lasting underdevelopment of the Polish eastern territories, persistent despite significant structural EU-funded investments (including a specifically designed “Eastern Poland” Operational Programme), is a serious problem for Polish central and regional authorities: “although four Polish voivodeships (mazowieckie, śląskie, dolnośląskie and wielkopolskie” were among the fastest developing regions in the new member-states of the European Union [in 2004-2014 – MM] and five more were listed among the 20 fastest developing regions, still the differences in the level of regional economic development increased” (Skrzypiński, 2017: 26).

Europeanisation of the public administration in Poland

Decentralisation is one of the areas involved in the process of Europeanisation of the public administration in Poland. The European Union’s effect on the Polish administration could be observed in two stages: firstly, through the conditions associated with accession to the Union, and secondly in the process of Polish participation in implementation of the EU policies. It may be stressed that in the second stage, the effect was already mutual, although not equal, as since its accession in 2004, Poland participated in the decision-making processes.

Poland’s participation in the process of European integration initiated in the 1950s was possible due to the political transformation from communism to democracy and market economy at the turn of 1980s and 1990s. Poland filed the official application for admission to the European Union in 1994, and this act launched the multi-stage process of negotiations, mostly concerning incorporation of specific provisions of the European *acquis communautaire* into the Polish legal system (Duda, 2017: 123-150). Apart from the provisions regulating specific areas of policies (such as freedom of movement of goods, workers and capital, freedom of services, intellectual property law, competition law, information society and media, agriculture and rural development, fisheries, statistics, social policies and employment, science and research, education and culture, environment etc.), there were also fundamental conditions, referred to as Copenhagen criteria¹⁶

- stable institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for and protection of minorities;
- a functioning market economy and the capacity to cope with competition and market forces in the EU;
- the ability to take on and implement effectively the obligations of membership, including adherence to the aims of political, economic and monetary union.

These general principles are designed to ensure reliability and independent control over the process of implementation of the *acquis communautaire*, as well as to provide for observation of the same basic values throughout the entire organisation. In the case of Poland, as well as other Central and Eastern

¹⁶ European Commission, European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership_en, accessed on the 10-8-2019.

European states, it served very effectively to stabilise the process of political transformation. The perspective of joining the European integration project motivated authorities of post-communist states not only to introduce political guarantees of democracy and rule of law, but also to reform and modernise public administration and its relations with the citizens. Values such as greater transparency and accountability, as well as principles of non-discrimination and citizen-friendly approach were gradually introduced to become the foundation of the post-communist administration, and the impact of international organisation was crucial in the process of their implementation, not only through conditionality of accession negotiations, but also through promoting good practices and codes of conduct.

According to the current provisions, conditionality concerns only candidate- states, while members of the European Union are obliged to observe the fundamental common values by the Treaties, providing also for sanctions in the case of extreme breaches¹⁷. However, even functioning within the European Union's legal system and constant negotiations of new solutions and provisions has permanent impact on the internal situation of Poland and its administration.

Europeanisation is defined in three aspects: normative, structural and functional Europeanisation (Lipowicz, 2008: 5-6). The first one involves legal provisions governing implemented policies and mode of their implementation on the national level. Structural Europeanisation concerns establishment or reorganisation of institutions and bodies within the public administration, as necessary to implement policies and achieve objectives defined on the EU level. It can be easily observed in the case of structural and cohesion funding with many new agendas created and others assigned with new roles and responsibilities to ensure efficient and lawful application of the funding. Functional Europeanisation – related to procedures and forms of operations – is well reflected in such areas as ethics and responsibility or evaluation of policies. Evaluation, required within various processes funded or initiated by the EU, has become an important tool of ensuring quality and the right to good administration in Poland. Thus, Poland's membership in the European Union contributed to promotion of good governance in the public administration on the central and local levels. This involves also implementation of partnership principle to promote cooperation between agencies, organisations and institutions, openness to ngos and civil society, as well as encouragement of citizen participation (Grzeszczak, 2016: 272-290). The process of application of good governance principles in Poland is quite advanced, even though still a lot remains to be done, both on the central and local level (Lisowska and Kobielska, 2013: 267-284). Legal changes, application of international standards, training for clerks and activation of the society are all elements necessary to ensure a better and more participative public administration, and to improve its broadly defined efficiency.

Reforms post 2015

¹⁷ Treaty on European Union, Official Journal of the European Union C 326/13, art. 2, art. 7.

The year of 2015 marks an important change in the shaping of the Polish political system with the ascension of the populist Law and Justice party (PiS) to power. Very important shift concerned relations between the president, prime minister and the parliament, as well as formal and informal decision-making procedures. The reforms compromised independence of the judiciary, too (Szuleka et al., 2016).

The new government's policies had significant impact on the civil service and operation of the administration in Poland, too. The relevant act of law on civil service was amended in 2016, and the amendment liquidated the legal obligation to organise contests for top positions at public institutions and reduced requirements for the candidates (Gadowska, 2018: 69-70). Despite the declared grounds of improving efficiency of human resources management in the public service, this solution was widely perceived as a way to allow politicians to appoint their own nominees, regardless of their competencies. The longer-term result would be political control over administration, threatening its independence and good governance. It has to be highlighted that politization of the public administration was a issue in Poland before 2015, too (Mazur et al., 2018: 83-84). However, the concepts of the ruling party in Poland after 2015 refer rather to control and centralisation, and therefore they do not serve further development of good governance.

CONCLUSION

During its history, the Polish public administration, similar as the Polish political system, was subject to variable influences, either directly, through occupying powers or indirectly, through inspiration and cooperation. The traditions, concepts and institutions developed in the epoch of the 1st Republic were later deeply transformed by the three partitioning powers. The period of 123 years when Poland was not an independent stage had a crucial impact on the developments of the Polish political and administrative system, as the 19th century was an era when not only the nation-states, but also the modern administration was shaped in Europe. The three parts of Poland were under various influences right then, which resulted not only in economic and social discrepancies which are observable even now, but also in differences in administrative culture.

The short time of independence between the two world wars has to be divided in two clearly separate periods: the parliamentary rule and the authoritarian regime after 1926, however, both were strongly marked by the most important challenge: unification of the three parts of the country. Consequently, there was not enough time to develop a well-designed system of administration, adapted to the country's needs, especially in view of its economic problems, as well as social, ethnic and religious diversity. The development was abruptly cut by WWII and repeated destruction of the Polish state.

Even though the system established after the war was an imposed reproduction of the Soviet ideas, it lasted for almost half a century and left a perceptible mark on the Polish administration, as well as the attitudes of the society. The post-communist period saw Europeanisation and professionalisation of the Polish administration. The right to good administration, decentralisation and subsidiarity, as well as

efforts to increase citizens' participation were the hallmarks of transition in this area. The process was quite advanced, especially on the level of civil service and services for citizens. However, the main problem of the modern Polish administration, even now that it is influenced by the democratic traditions and standards, involves the risk of politization. Poland lacks a clear demarcation of the political and non-political aspects of administration, which is why politicians frequently search more direct tools of intervention in the administrative processes than only through law. Further developments may take one turn or another.

Another important process in the Polish public administration involves the increasing significance of self-government, especially on the lowest, communal level. With introduction of direct election of mayors, communal authorities gained recognizability, which helps them to play the role of actual local leaders. Local elections in 2018 confirmed that strong local and regional governments serve well to reflect the diversity of the Polish society.

REFERENCES

- Act of the 4th September 1997 on sections of government administration, Journal of Laws of 1997, No. 141, item 943, as amended.
- Act of the 5th June 1998 on powiat self-government, Journal of Laws of 1998, No. 91, item 578, as amended.
- Act of the 5th June 1998 on voivodeship self-government, Journal of Laws of 1998, No. 91, item 576, as amended.
- Alberski, R. and Cichosz, M., (2017), "Gra o region 2014. Wybory do sejmików województw", Wrocław.
- Babiak, J. and Ptak, A. (2010), "Władza lokalna w procesie transformacji systemowej", Kalisz-Poznań.
- Balicki, R. (2018), "Konstytucyjne uwarunkowania stabilności rady ministrów", *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, Rok LXXX – zeszyt 1, pp 205-213.
- Bański, J. (2016), "Atlas obszarów wiejskich w Polsce, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Chrzanowski, M. and Sobczak, J. (2017), "Samorządy w procesie decentralizacji władzy publicznej. Self-governments in the process of decentralisation of public authority", Lublin.
- Constitution of the Republic of Poland, March 17, 1921, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/e1921.html> .
- Constitution of the Republic of Poland, April 23, 1935, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/e1935-spis.html>.

- Constitution of the Republic of Poland of the 2nd April 1997, Journal of Laws of 1997, No. 78, item 483, as amended.
- Constitutional Act of 17th October 1992, Journal of Laws of 1992, No. 84, item 426, derogated.
- Decree of the President of Poland on Finishing of the Operations and Dissolution of the Republic's Government in Exile, http://eprints.hist.pl/402/1/1990-12-22_nr5.pdf.
- Duda, R. (2017), "Poland's Way to the European Union", [in:] Tuncer A., H. Demir H., "The EU Effect. Perspectives on the EU from the Central and Southeastern Europe", Sakarya.
- Dziadzio, A. (2016), "The Diet of Galicia and Lodomeria in Relation to the Government at the Dawn of the Constitutional Era in Austria", *Studia Iuridica Lublinensia* vol. XXV, 3, p. 262.
- European Commission, European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership_en.
- Gadowska, K. (2018), "Relacje między polityką i administracją w procesie tworzenia służby cywilnej w Polsce. Perspektywa nowego instytucjonalizmu", *Zarządzanie Publiczne* Nr 1(43).
- Górski, G. (2010), "Rzeczpospolita Polsko-Litewska. Historia pierwszej monarchii konstytucyjnej".
- Grzeszczak, R. (2016), "Proces europeizacji administracji krajowej na przykładzie modelu...koordynacji spraw europejskich w Polsce", *Rocznik Administracji Publicznej*, 2, pp 272-290.
- Hołuj, D. (2013), "Samorząd miejski Krakowa i Lwowa w okresie autonomii galicyjskiej", *Zeszyty, Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 917: 89–108.
- Izdebski, H. (2014), "Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności", Warszawa.
- Janion, M. (2014), "Poland between the West and East", *Teksty Drugie*, 1, Special Issue – English Edition, s. 13-33.
- Kieniewicz, S., Kula W. (1959), *Historia Polski. 1831-1864*, Warszawa.
- Kmieciak, R. (ed.), (2016), "Decentralizacja jako fundament demokracji obywatelskiej".
- Koneczny, F. (1924), "Dzieje Administracji w Polsce", Wilno.
- Lipowicz, I. (2008), "Europeizacja administracji publicznej", *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny I Socjologiczny Rok LXX - zeszyt 1*.
- Lisicka, H. (ed.), (2001), "System polityczny Rzeczypospolitej Polskiej", Wrocław.
- Lisowska, A., Kobielska K. (ed.) (2013), "Standardy dobrego rządzenia w gminach małych. Teoria i praktyka II", Bydgoszcz-Wrocław.

- Łukaszczuk, A. (2010), "Służba cywilna II Rzeczypospolitej", *Acta Universitatis Wratislaviensis* No 3264 *Przegląd Prawa i Administracji* LXXXIII Wrocław, pp. 235-236.
- Madej, M. (2014), "SB uprzejmie donosi... Służba Bezpieczeństwa jako filtr zasileń informacyjnych system politycznego PRL w latach 1956-1970", Wrocław.
- Mazur, S., Możdżeń M. and Oramu, s M. (2018). "The Instrumental and Ideological Politicisation of Senior Positions in Poland's Civil Service and its Selected Consequences", *The NISPA CEE Journal of Public Administration and Policy*, Vol. XI, No. 1.
- Ministry of Home Affairs and Administration, <http://administracja.mswia.gov.pl/adm/baza-jst/843,Samorząd-terytorialny-w-Polsce.html>.
- Momro, P. (2015), "Prezydentura gen. Wojciecha Jaruzelskiego w świetle teorii i praktyki zarządzania władczymi kompetencjami ustrojowymi", *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Politologica* XIV.
- Müssig, U., (2015), "Reconsidering Constitutional Formation – The Polish May Constitution 1791 as a masterpiece of constitutional communication", *Czasopismo Prawno-Historyczne* Tom LXVII — 2015 — Zeszyt 1.
- Opaliński, B., (2011), "Indywidualna odpowiedzialność parlamentarna członków rządu na gruncie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej", *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*.
- Persak, K. and Machcewicz, P. (ed.) (2010), "Polski wiek XX" vol. IV, Warszawa.
- Prażmowska, A., (2010) "Poland. A Modern History", I. B. Taurus, New York.
- Samsonowicz H. and Tazbir J., Łepkowski, T. Nałęcz (1992), "Polska. Losy państwa i narodu", Warszawa.
- Seweryński, M. and Skupień, D. (2017), "The Martial Law and its Impact on Labour Relations in Poland", *Studia Prawniczo-Ekonomiczne*, vol. CII, pp 107-124.
- Smyk, G., (2011) "Administracja publiczna Królestwa Polskiego w latach 1864-1915", Lublin.
- Statistics Poland, <http://stat.gov.pl/en/international-statistics/international-comparisons/tables-about-countries-by-subject/area-and-population/>.
- Szuleka, M., Wolny, M., Szwed M., (2015), "The Constitutional Crisis in Poland 2015-2016", https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2016/09/HFHR_The-constitutional-crisis-in-Poland-2015-2016.pdf.
- Tazbir, J. (ed.) (1995), "Polska na przestrzeni wieków", Warszawa.
- Topolski, J. (ed.), (1976) "Dzieje Polski", Warszawa.
- Treaty on European Union, Official Journal of the European Union C 326/13.

Zieliński, H. (2015), "Historia Polski 1914-1939", Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź.

JOURNAL OF POLITICAL ADMINISTRATIVE AND LOCAL STUDIES

October 2019, Vol:2, Issue:2 Ekim 2019, Cilt:2, Sayı:2

ISSN: 2636-803X

journal homepage: www.jpajournal.org

THE NEW CHALLENGES OF THE SCO AND TURKEY-SCO RELATIONS

Emrah YILDIRIMÇAKAR

Ph.D. candidate in Nankai University, Zhou Enlai School of Government, Department of International Relations, Tianjin / China. E-mail: emrahycakar@gmail.com

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords

SCO, CSTO, Turkey, China, Russia, Central Asia

This paper studies the Shanghai Cooperation Organization (SCO) 's objectives, its expanding process, the advantages and disadvantages of the new and old member states and SCO-Turkey relations. There is an increasing political and economic rivalry between SCO's two important members (China and Russia). This study shows that China and Russia have different policies to control the Central Asia. Russia has attempted to increase its influence in the region with the help of the Collective Security Treaty Organization (CSTO), while China aims to do it with the help of the SCO. On the other hand, Turkey has increased its impact in the Central Asia policy and Turkey-SCO close relations will also play a significant role both in the SCO and Central Asia politics. It is also examined that the SCO policies are majorly driven by China. Thus, Chinese and Russian political and economic rivalry is concerned to deteriorate SCO functions.

DOI: <https://doi.org/10.37460/j.2636-7823/2019.2.2.03>

INTRODUCTION

For centuries, in Central Asia both world and regional powers have sought to increase their political, economic and military effects. While world powers have different policies for this region, the main concern of the regional countries is the threat to the security of their borders (Kuralai, 2013). After the disintegration of the Soviet Union, this threat remained as a main issue for the Central Asian countries, particularly for China and Russia that have long borders with Central Asian countries.

Central Asia is relatively an unstable region, and this unstable situation of the region has not only affected the Central Asian countries' interests, it also affected the national interests of the Central Asian neighbor countries such as China, Russia, Iran, Pakistan, Afghanistan, and even Turkey's. Since the disintegration of the Union of the Soviet Socialist Republics (USSR), China has been actively seeking to increase its military, political and economic influence in Central Asia (Thrassy, 2009). On account of this policy, China has attempted to form an organization to protect its borders, with the engagement of the neighbor countries such as Russia, Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan. Finally, China and Russia established the Shanghai Cooperation Organization (SCO) under the leading role of China.

This study attempts to analyze SCO's development process, its opportunities and challenges and evaluate Turkey's current SCO position. It is claimed that the SCO is developing under the targets of Chinese Foreign Policy rather than those of Russian and other member states. China and Russia have cooperation for Central Asian security, political and economic stability, but in the long term, they have different political and economic policies for this region, they both want to increase their influence via organizations or bilateral relations in the region. With the accession of India and Pakistan to the SCO, the interest based policies turned to be more complicated. Therefore, the question raised here: is Chinese and Russian political and economic competition will affect Central Asia and SCO?

This study is composed of five sections. The first section is introduction, the second section attempted to explain the SCO's structure and its political and economic objectives, two main bodies of the SCO (the SCO Secretariat; SCO Executive Committee of the Regional Anti-Terrorist Structure) and the Collective Security Treaty Organization (CSTO). The third section studies the challenges and advantages of SCO, the political and economic competition between China and Russia. The fourth section analyses SCO-Turkey relations; the significance of Turkey's geo-strategic position for SCO and related countries economic interests and energy requirements. The last section concludes the study.

1. The Structure and Objectives of the SCO

1.1.SCO

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) is an intergovernmental organization which was established on 15 June 2001 in Shanghai (China). It was founded by the People's Republic of China, the Russian Federation, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Republic of Tajikistan, and the Republic of Uzbekistan (Aris, 2013). Before, it was known the Shanghai Five mechanism that was founded in 1996. Its Charter was signed in St. Petersburg

(Russia) during the SCO Heads of State meeting in 2002. It has entered into force in 2003 within its targets, principles and core activities.

With the disintegration of the Soviet Union, China and the leaders of the newly independent states of Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, and Tajikistan found themselves in the position of having to negotiate the settlement of territorial disputes and border demilitarization. As both with its Central Asian leadership role and continued practical influence in the region. Russia was also invited to participate in these negotiations. This process can be seen as an example of China's border policy aimed at ensuring friendly relations and stability within the states, As well as ensuring safety for China's western borders. In the SCO Convention it was insisted that member states respect the "inviolability of borders" and also support and protect the stability of Xinjiang, China's westernmost region (Grace, 2016).

The main goals of the SCO are strengthening mutual trust among the member and neighbor states, promoting their effective cooperation in politics, trade, economy, research, technology, culture, education, energy and environmental protection, as well as ensuring peace, security and stability in the region. Its external policy is based on the principles of openness and non-targeting any third country's domestic affairs (SCO, 2017). Not targeting to intervene any other countries domestic affairs is also one of the most important principles of the Chinese foreign policy. SCO is comprises a large geographic area, occupying a territory of around 27,406,927 square kilometers of Asia, and also comprising a quarter of the world's population (Hasnat and Awan, 2016).

SCO is Originally established as a security cooperation forum to demilitarize borders among the member states. In 2001 SCO Convention, it was declared in the first article that SCO was established to fight against "Three Evils" (Terrorism, Separatism, and Extremism) (Allison, 2018). These "Three Evils" have also formed the core center of China's domestic and foreign policy. SCO's goals and agenda have since broadened to include increased military and counterterrorism cooperation with sharing information among the member states. Recently, it has also increased its focus on regional economic developments such as China's the Belt and Road Initiative and Russia's the Eurasian Economic Union (Albert, 2015). Recently, SCO is considered to be used for the security of these economic initiatives.

The SCO has two permanent bodies, these two bodies comprise SCO's fundamental structure. The first one is the SCO Secretariat in Beijing; the second one is the SCO Executive Committee of the Regional Anti-Terrorist Structure (RATS) in Tashkent. It is interesting that none of these important bodies are thought to be in Russia.

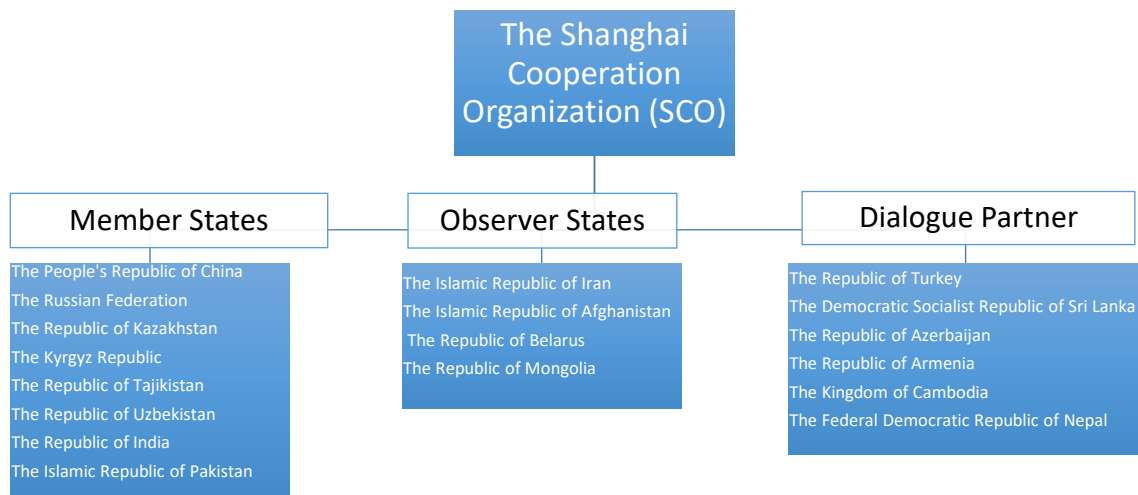
Fig.1. the two permanent bodies of the SCO

Resource: Author’s own resource.

The SCO’s this structure shows that the SCO was formed in accordance with China’s border strategy and counterterrorism policy. the SCO’s policy is majorly driven by China rather than Russia and other SCO Member States. When evaluating the future of Chinese multilateral engagement, it is important to distinguish between different forms of Chinese multilateral engagement. Contrary to China’s claims, the SCO’s objectives are largely influenced by Chinese policy objectives. Even some analyses show that China is able to leverage its influence on the SCO and ensure that sensitive issues to be formed in accordance with Chinese Communist Party objectives (Grace, 2016). However, the actualization of such a situations is harder than before, before do this, China should take into consideration India and Pakistan as well.

Fig. 2. SCO Member, Observer and Dialog Partner States

Resource: Author’s own resource.

In SCO’s Astana summit in June 2017, India and Pakistan were accepted as full-fledged SCO members and unconditional signatories to all SCO documents. Belarus was upgraded from

Dialog Partner status to the Observer State status, and also Armenia, Azerbaijan, Cambodia, and Nepal were accepted as new dialogue partners. With the accession of India and Pakistan, the SCO has become the world's one of the largest association in terms of area, population, and economic potential. Currently, China, Russia, India and Pakistan are also four nuclear powers in the SCO (Alimov, 2018). Although, this makes SCO be much more important in the context of the East-West power competition. However, it also brings the risks of interest conflicts among these important members for Central Asia future.

Currently, China and Russia both are the locomotives of the SCO, However the rapid economic growth have propelled China onto the world's stage. Some analyst believe that China-Russia relations have deepened by necessity rather than a sense of mutual trust. Apart from their own interests, China and Russia cautiously approach to the new politic and economic engagements. China believes that SCO expansion would infuse fresh vigor into the group's future development in the international arena. While Russia sees the addition of India and Pakistan as a chance to increase both the bloc's political and economic potential. However, smaller SCO members are concerned to be squeezed by the interests of China and Russia (Aris, 2013). Another important point should be taken into account is the recent economic rivalry between China and Russia based on China's the Belt and Road Initiative (BRI) and Russia's the Eurasian Economic Union (EAEU), these two projects aim to fulfill and link their economic policies with SCO Members, Observer countries and Dialog Partner countries. In recent years, in particular, SCO has attracted a significant attention in the world, with its potential role in a counterbalance to the USA and its recent increasing engagement with India, Pakistan and Iran. One of the most important reasons of SCO's willing to build good relations with Iran, India and Pakistan. These kind of favourable political and economic bilateral developments are basically focused on marketing, trade, energy and infrastructure developments in the Central Asia (Norling and Niklas Swastrom, 2007).

1.2.CSTO

Central Asia was under the influence of Tsarist Russia and the Soviet Union, for about two centuries. With the disintegration of the Soviet Union in 1991, Central Asian states became independent, this important issue has forced Russian governments to find new ways to manage the region. in fact, the region was used to be solely influenced by Soviet Union, but in the last 20 years, the region has been gradually penetrated by American and Chinese influence. Having been influenced by different powers political and economic policies, the region has faced crucial issues such as security threats, religious extremism and narcotics smuggling (Frost,

2009). Central Asian Countries surely would not be pleased with this situation, but because their political and economic weakness, they approved to be collected in an organization that supported by the world powers to overcome the threats and challenges of the region.

Except for having a leading powerful country potential for the region, Russia also has important benefits in the region and it has strong motivation to implement an active policy of engagement. Russia probably will not be willing to see a new great power enter its traditional realm that was ruled by itself for a long time. Furthermore, the attitudes among the Russian elites towards the cooperation with China are divided. Some think that China is a strong ally against the United States while others yearn for an alliance with the United States against China's increasing influence. This dissension may create an ambivalence and sometimes cause contradictory behaviors in Russian-Chinese cooperation (Kazantsev, 2014). Since Russia is afraid of the increasing influence of China in the Central Asia with the establishment of SCO, Russia tried to find alternatives for Central Asia under its leadership and established CSTO.

The Collective Security Treaty (CST) was signed in 1992 in Tashkent, by the Heads of six countries (Russia, Armenia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan, Subsequently, Azerbaijan, Georgia and Belarus has also joined), in 2002, it was transformed to the Collective Security Treaty Organization (CSTO) and it came into force in 2003 (Belarusian Diplomatic Service, 2019). The CSTO was thought to be an organization to fight against terrorism and make sure security of the Central Asia and Eurasia. Although CSTO's main principles are similar to SCO's main principles, However, it was not able to create a big interest in the world such as NATO and SCO did.

When we look at the dynamics of Central Asia for recent years, we can easily see that China and Russia have tried to cooperate with Central Asian countries by forming organization in order to make their borders safer and increase their influence in the region. However, with the establishment of the SCO, the security of the region was developed under the influence of China rather than Russia's. The main reasons of China's increased influence are Chinese economic growth, China's energy requirement (which is very important for energy supply countries) and Chinese promoting financial, investment, infrastructure and trade projects for the region in the name of Belt and Road Initiative and Asia Infrastructure Investment Bank.

2. The competitive challenges of the SCO

Why do China and Russia need to cooperate by establishing or joining an international

organization? Rationalist theories of international relations believe that institutions are created by states as a solution of the strategic dilemmas. Moreover, due to their power structures and different political and economic interests, states may face different strategic situations (Song, 2014). According to the classic ideas of political realists in the theory of international relations, foreign affairs are a struggle for power between states based on compelling national interests (Snyder, 2004). China and Russia both cooperate to make Central Asia more stable, however, they have different expectations from this region. Due to the interests such as political power, economic superiority and energy requirements, Chinese and Russian different interests may create conflicts in the Central Asia and SCO.

Although, The SCO does not seek sovereign control over its member states or enforce its decisions and recommendations to them. However, SCO does not have a formal decision making procedure as well. It operates on the basis of informal discussion, and consensual approval for a decision to be adopted. Therefore, some analysts argue that Chinese and Russian political, economic and energy based interests and the rivalry between them are likely to deteriorate SCO cooperation (Hasnat and Awan, 2016). This competition is likely to create disturbance between landlocked Central Asian Countries, Pakistan and India as well. India, for instance, with its sharply growing economy is also likely to be a part of this competition.

Another important challenge is the competition between China and Russia in the context of China's the Belt and Road Initiative (BRI) and Russia's the Eurasian Economic Union (EAEU). The strategy of these two projects are designed to strengthen their regional influence. These two countries' economic interests are quite far from each other's. The second challenge is the expansion of the SCO which is likely loss efficiency of the development and common approaches to the regional security objectives. The third one is the deep tensions between India and Pakistan; the competition between India and China could also have a negative impact on the initiatives and the handling of negotiation on the agreements. The fourth challenge is having involved with interest competition, the SCO is likely to ignore the interests of the smaller SCO members (Alimov, 2018). In the current circumstances such as ISIS-sponsored terrorism across the line of Pakistan and Afghanistan, the Indian state-terrorism and human rights violations in Jammu and Kashmir will probably make the SCO Anti-Terrorist Structure extremely hard to manage (Norling and Swastrom, 2007). On the other hand, Afghanistan's unstable position is a serious factor, especially, after the announcement of Us and NATO wanted to withdraw their military forces from Afghanistan. This could prevent the creation of stable conditions for economic development.

The biggest obstacle for China to create her influence is the deep connection between Russia and Central Asian countries, which have an extensive network of historical, cultural and institutional ties. All SCO members are members of both organizations, except China. Russia is certainly not happy to see another great power to enter her dominant realm. The attitude of Central Asian states towards China is also not clear, because they need to calculate the perceived benefits of cooperation with their great eastern neighbors. As a newly arrived to the Central Asia politics, China, could face major challenges, including doubts and distrust of the partners. Thus, China is using the SCO as a tool to compete with existing organizations in the region.

With the help of SCO, Russia hopes to be able to monitor the security contacts between China and Central Asian states as well. Russian-Chinese relations in Central Asia are multi-dimensional, their relations are based both on competition and cooperation. Russia aims to maintain its leadership during the gradual expansion of the SCO. Therefore, Moscow acts as representing the post-Soviet Central Asian states against China. Russia wants to prevent the SCO to dominate Central Asia and slowdown the integration and cooperation within the SCO. Russia aims to keep all organizations operating in this region equal to those that are controlled by Moscow. Russia thinks that possible cooperation between the CSTO, EURASEC and the SCO should strengthen Russia's role in Central Asia and maintain Russian sovereign ties in the region (Kaczmarek, 2007). In 2006, when President Putin proposed “energy club” at the SCO, Chinese policy makers and analysts were initially quite pleased with this idea, but they soon thought that it was just another Russian tactic to increase Russia’s Central Asian influence and control energy resources. Despite the frequent summits and negotiations that China and Russia claim to form a partnership based on mutual trust and long-standing strategic cooperation, the Chinese and Russian energy and economic cooperation in Central Asia is full of doubt and it is described to be difficult to bargain (Song, 2014).

The issue of security in Central Asia is still more complexed and remains open for discussion. Other major concerns are the zones and disputed territories, the presence of which impedes the full-fledged implementation of the region’s economic and energy potential and the emergence of new agreements for long-term development (Alimov, 2018). The claim for Taliban for instance, getting support from the border areas of North Western tribal of Pakistan. India has issues with Bangladesh, Nepal and Sri Lanka. It also has problems with Bhutan and Burma over Nagaland and Assam separatists (Hasnat and Awan, 2016). We know that SCO did not do anything tangible when disputes between Uzbekistan and Kyrgyzstan broke out in 2010. Thus,

the question raised here is what can SCO do when these countries face to these kind of conflicts?

During the latest SCO Summit in 2018 in Qingdao, China has opened a new page for the development of the Organization for SCO's growing importance role in the global affairs. The SCO was conceived some levels of cooperation such as the cooperation in politics and security, in trade and economic activities and in the development of cultural and humanitarian ties. According to China's President Xi, an expanded SCO is more likely to have a better position in the regional security heavyweight (Tiezzi, 2014). Another important point is the creation of an "SCO Development Fund" which is currently discussed and establishment of which is considered to be supported by every member state. With the accomplishment of this fund, the SCO agreed projects can implement faster and easily (Aris, 2013).

In 2006, President Putin proposed "Great Eurasian Partnership" as a new vision for economic and energy cooperation in Eurasia. This considered to create a network of bilateral and multilateral trade agreements between the EAEU, China, India, Pakistan, Iran, and other interested countries. President Putin also called for an "energy dialogue, integration of national energy concepts, and the creation of an Energy Club." Following, member states discussed to establish a "unified energy market" for energy exports. SCO member states Kazakhstan and Russia together with Turkmenistan are possessed world's largest reserves of oil and natural gas, driving interest in expanded energy cooperation among members. Russia has also signed agreements with some Central Asian states to build gas pipelines. Currently, China is also giving more priority to its energy relations with Central Asian Countries. Central Asia-China Gas Pipeline for instance is running more than 1,100 miles through Uzbekistan and Kazakhstan to China's Xinjiang Uighur Autonomous Region. China has pledged around \$16 billion fund to integrate the region and revive China's Silk Road Economic Belt. By doing this, China aims increase its political and economic influence in the region, at the same time weaken Russia's traditionally dominant influence in the Central Asia (Albert, 2015).

The SCO lies at the center of economic initiatives. Therefore, some experts believe that it will be crucial to determine the path of Eurasia's future development. In this context, the academic community increasingly uses the term "Eurasian design" that a new system of regional integration process within the framework of the EAEU and BRI. As President Putin has stated in 2017. "Eurasian partnership is not just a new engagement among the countries and economies, It also targets to bring peace and stability to Eurasia by changing the region's political and economic scenery" (Albert, 2015). With this statement, it can be understood that EAEU and BRI have many common and different expectations for Central Asia and the attitude

of Central Asian states will be crucial for Chinese and Russian future policies.

3. The significance of the SCO-Turkey relations

With the end of the Cold War, Eurasia has undergone many political and economic changes, parallel to this change, Turkey became an important country in the Eurasia politics. Turkey has increased its political and economic importance and developed important relations with Central Asia countries as well (Çeviköz, 2016). In the meantime, China and Russia made new policies for bilateral trade and investment, they became Central Asia's major trade partners. Compared to China and Russia's progress in the Central Asia politics, Turkey's self-assumed leadership over Central Asia had few progress.

Turkey is another important actor in Central Asia politics, in these region Turkey has political and economic interests as well. Recently, Turkey has developed closer relations with Central Asia Countries, China and Russia. Turkey does not want to ignore establishing good relation with Central Asia countries and with its related organizations. Therefore, for Turkey, SCO's developing process is much more important than before and Turkey wants to take a place in SCO and be more active in the Central Asian politics.

For the last 15 years, Turkey has interested in the accession to the SCO. Since then, this was mentioned several times by President Erdoğan. Thereafter, Turkey applied for SCO observer country status, but it was not successful. Following, Turkey's application for the SCO's Dialogue Partner Status in March 2011 was successful, and Turkey in June 2012 became Dialog Partner of the SCO (Eren, 2017).

When considering Turkish foreign policy in the contest of the multilateral foreign policy, we can see that Turkey is the only NATO member country which has built institutional relations with SCO (Turkey become Dialogue Partner of SCO). It is very important that Turkey got the ability to establish relations with these two organizations which are considered to be the most important strategic rivals of each other in today's world politics (Erşen, 2015). Turkey-SCO closeness is important for fighting against terrorism which is essential for Middle East and Central Asian Countries' security. Although the SCO has not agreed on a common list of terrorist organizations, but the counterterrorism is one of the most important concept for Turkey and SCO (Üngör, 2013).

Turkey has historical, linguistic and religious affinity with Central Asian states, since the independence of this countries, Turkey has invested in infrastructure, education and health for these countries, moreover, Turkey has developed cultural links among these countries. Thus,

Turkey has played an important role in political, economic, cultural and strategical development of this region (Kalra and Saxena, 2006). Turkey has political, economic and energy based strategic relations with Russia, in particular the future of the Syria. Turkey has developing economic and trade relations with China, especially cooperation relations with China for the construction of the Belt and Road Initiative.

In the expanding process of the SCO, Turkey has remained SCO Dialogue Partner, while Pakistan and India were accepted as full members and Belarus was upgraded from Dialogue Partner status to the Observer Country status. Some analysts think that Turkey's full SCO membership seems a distant scenario, depending on the evolution of the SCO's geopolitical vision and identity as well as Turkey's NATO membership. In 2013, Turkish then Prime Minister Erdoğan refueled the controversy of Turkey's "axis shift" when he said that Turkey might consider dropping its bid for EU membership if SCO accept Turkey as a full member.

As a result of the political and economic dynamics, Turkey has adopted its own political and economic strategies both in domestic and international politics (Tezcür and Grigorescu, 2014). For last 20 years, Turkey is considered to be critical country for energy transportation between Asia, Europe and Middle East (Wuensch, 2015). Turkey's this potential motivated Turkey to have multilateral policies not just limited with regional states, but also made Turkey establish important relations with international organizations.

Turkey has significant role in "China-Central-West Asia Economic Corridor" (CCWAEC). Turkey is an essential security actor for China, and it has an important role in Eurasia and Middle East politics. China-Turkey cooperation may have positive influence on the stability of Xinjiang which is vital for the stability of the Central Asia and the succession of the BRI (Yıldırımçakar, 2019). Therefore, it is expected that China, Russia and SCO other members support Turkey's SCO membership, at least support Turkey to be an observer country for SCO summits.

Central Asian countries such as Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Turkmenistan and Tajikistan have religious, cultural and ethnical relations with Turkey. Turkey's SCO membership is very important for China's "One China" policy and for the security of the BRI. In 2012, when Chinese President Xi visited Turkey, he said that: "Mister President Erdoğan! You obviously stated that, Turkish Government will not allow any activity be organized in Turkey which may be considered as a threat against China's independence, sovereignty and territorial integrity. Chinese part is content with your this policy" (Ekrem, 2012). Moreover, Turkey has developing political, economic and military relations with Pakistan and Iran

(Recently Pakistan bought 30 Turkish made helicopters) (Pakistan Defence Forum, 2018). Currently, Iran is an observer country in SCO, while Pakistan and India became full member of the SCO in 2017. An expanded and a comprehensive SCO is expected to facilitate the BRI implementation process, enhance the relations between Turkey-China, Turkey-Central Asia and Turkey-SCO members states.

Turkish former Prime Minister Ahmet Davutoğlu has claimed that, Turkish Government aims to make Turkey be a more powerful country and handle its historical mission on the geo-strategical position at the center of Middle East, Europe and Eurasia, to be a pacifist actor both regionally and globally, and Turkey will work very hard for global peace and regional stability (Davutoğlu, 2010). Therefore, Turkey aims to keep its NATO membership position, at the same time be a member of SCO. parallel to this policies, Turkey aims to obtain a more active role both in Western and Eastern politics and contribute the global peace and stability more than Turkey used to do.

President Erdoğan has claimed that SCO is more powerful and better than European Union, and Turkey has common values with SCO member states (Wang, 2016). In this sense, Turkey-China and Turkey Central Asia relations are very important and these relations encloses a large scale of political, economic strategic opportunities. China is also content with having close relations with Turkey. When President Erdoğan visited China, Chinese President Xi has stated that “The development of China-Turkey strategic and cooperative relations is in the fundamental interests of the two nations. The two sides should respect and each other’s coordinated core concerns and deepen security and anti-terrorism cooperation” (Yue, 2017).

Turkey and SCO have common interests in geo-politic and security of the Middle East and Central Asia. As raising energy requirement and increased terrorist actions taken into account, the assurance of safety and peace is getting more important for Turkish and SCO Members’ interests. Turkey is thought to be a gate open to Europe and Middle East. Turkey has a big significance in controlling Eurasia’s strategic passages and BRI routes. Turkey aims to be more active in East and West politics and balance its Western and Eastern politic economic relations and take a bridge role between Asia and Europe and Middle East. Despite Turkey’s these objectives, Turkey did not get an important progress in the SCO yet. However, Turkey seems want to be an important actor in the SCO and protect its Central Asia interests, so as not to be affected by possible Russian-Chinese conflicts.

CONCLUSION

Russia and China both aim to increase their influence in Central Asia, Russia majorly aims to

increase its political influence in this region, while China is more thinking about its economic influence. On the other hand, expansion of SCO is also increasing SCO's international influence, with the accession of India and Pakistan, SCO has included four nuclear powers. This expansion is likely to generate some concerns about a full-fledged cooperation among the member states as well. The biggest concern is about the political economic competition between China and Russia; as well as the issues between Pakistan-India, and India-China. Thought SCO policies majorly being conducted parallel to China's foreign policy. However, it is not clear that how Russia, India and Pakistan will react to this state of affairs in the future. China and Russian competition probably will continue, this may deteriorate the SCO cooperation too. Here, what is should be concerned for Turkey is, how Turkey and Central Asia relations will be effected by a possible Chinese-Russian interest based conflicts.

Recently, Turkey's role in Central Asia is increasing, Turkey have close relations with Central Asia and Turkey wants to be closer to the Central Asia by having a certain position in the SCO. Turkey has declared its intention to be a member of SCO several times. By doing this, Turkey is not likely that wants to drop its bids for EU membership completely. Contrary to former policies, Turkey wants to balance its Western and Eastern relations by establishing more multilateral relations. Due to its geo-strategical position and its economic energy based politics, it is necessary for Turkey to have multilateral relations as well as being a member of different international organizations. Turkey has an important role for the future of China's BRI, Russia's and other SCO Member States' energy relations. Turkey is interested in every step of Central Asia and Central Asia's any possible conflict, probably will affect Turkish regional interests as well.

REFERENCES

- Abigail, Grace (2016), "Quantifying China's Influence on the Shanghai Cooperation Organization", *Cornell International Affairs Review*, Vol. 10 No:1.
- Albert, Elanor (2015), "The Shanghai Cooperation Organization, counsel on foreign relations", October 14, 2015 <https://www.cfr.org/background/shanghai-cooperation-organization>, (Last visited 14.01.2019)
- Alimov, Rashid (2018), "The Shanghai Cooperation Organization: Its role and place in the development of Eurasia", *Journal of Eurasian Studies*, 9.
- Allison, Roy (2018), "Protective Integration and Security Policy Coordination: Comparing the SCO and CSTO", *The Chinese Journal of International Politics*, Oxford University.

- Aris, Stephen (2013), “Shanghai Cooperation Organization, Mapping Multilateralism in Transition”, International Peace Institute, December, 1-3.
- Baizakova, Kuralai I. (2013), “The Shanghai Cooperation Organization's Role in Countering Threats and Challenges to Central Asian Regional Security”, *Russian Politics & Law*, 51-1.
- Belarusian Diplomatic Service (2019), “Collective Security Treaty Organization”, <http://mfa.gov.by/en/organizations/membership/list/cddd96a3f70190b1.html>, (Last visited 14.11. 2019).
- Çeviköz, Ünal (2016), “Turkey in a Reconnecting Eurasia, Foreign Economic and Security Interests”, Center for Strategic & International Studies (CSIS), April.
- Davutoğlu, Ahmet (2010), “Rekabet Değil İşbirliği Coğrafyası İstiyoruz”, *Stratejik Düşünce Dergisi*, Kasım, 14-18.
- Eren, Erdem (2017), “Shanghai Cooperation Organization and Future Perspective in Turkish Foreign Policy”, *Strategic Public Management Journal*, Volume 3, Issue 5, 77-94.
- Erkin, Ekrem (2012) “Türkiye Çin ilişkileri”, *Stratejik Düşünce Dergisi*, Mayıs, 43-45.
- Erşen, Emre (2015), “Türk Dış Politikasında Avrasya Yönelimi ve Şanghay İşbirliği Örgütü”, *Ortadoğu Analiz*, Vol 5, No 52.
- Frost, Alexander (2009), “The Collective Security Treaty Organization, the Shanghai Cooperation Organization, and Russia’s Strategic Goals in Central Asia”, *China and Eurasia Forum Quarterly*, Volume 7, No. 3.
- Hasnat, Syed Farooq and Zamurad Awan (2016), “Shanghai Cooperation Organization as a Platform for Regional Understanding: Its Economic, Political and Security Potential”, *Perceptions*, Spring, Volume XXI.
- Kaczmarek, Marcin (2007), “Russia Attempts to Limit Chinese Influence by Promoting CSTO-SCO Cooperation”, *The Central Asia-Caucasus Analyst*. <http://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/11497-analytical-articles-caci>, (Last visited 29.10.2019).
- Kadılar, Rıza and Erkin Ergüney (2017), “One Belt One Road Initiative: Perks and Challenges for Turkey”, *Turkish Policy Quarterly*, Vol. 16-No.2.

- Kalra, Prajakti and Siddharth S. Saxena (2006), “Shanghai Cooperation Organization and Prospect of Development in the Eurasia Region”, *Turkish Policy Quarterly*, Vol 6, No 2.
- Kazantsev, Andrey A. (2014), “Russian policy in Central Asia”, pp. 1073; Weiqing Song, Interests, “Power and China's Difficult Game in the Shanghai Cooperation Organization”, *Journal of Contemporary China*, (2014), 23-85.
- Liu, Yue (2019), “Turkey to strengthen cooperation under B&R Initiative”, 2017-05-14, Xinhua News, <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/qwyw/rdxw/13223.htm>. (Last visited 8 April 2019).
- Marketos, Thrassy N. (2009), “China’s Energy Geopolitics: The Shanghai Cooperation Organization and Central Asia”, Routledge, London and New York.
- Norling, Nicklas and Niklas Swastrom (2007), “The Shanghai Cooperation Organization, trade, and the roles of Iran, India and Pakistan,” *Central Asian Survey*, Vol 26, No 3.
- Pakistan Defence Forum: July 13, 2018, <https://defence.pk/pdf/threads/turkey-and-pakistan-ink-deal-for-the-sale-of-30-atak-helicopters.567559/> (Last visited 18 October 2018).
- SCO official web site, http://eng.sectsco.org/about_sco/ (Last visited 01/09/2017).
- Snyder, Jack (2004), “One World, Rival Theories”, *Foreign Policy*, 145.
- Song, Weiqing (2014), “Interests, Power and China's Difficult Game in the Shanghai Cooperation Organization”, *Journal of Contemporary China*, 23-85.
- Tezcür, Murat Güneş and Alexandru Grigorescu (2014), “Activism in Turkish Foreign Policy: Balancing European and Regional Interests”, *International Studies Perspectives*, Loyola University Chicago.
- Tiezz, Shannon (2014), “The New, Improved Shanghai Cooperation Organization”, *The Diplomat*, September 13, 2014. <https://thediplomat.com/2014/09/the-new-improved-shanghai-cooperation-organization/>, (Last visited 29.01.2019).
- Üngör, Cagdas (2013), “Turkey and the Shanghai Cooperation Organization: Few Shared Values and No Common Destiny”, Middle East institute, <https://www.mei.edu/publications/turkey-and-shanghai-cooperation-organization-few-shared-values-and-no-common-destiny>, (Last visited 05.02,2019).
- Wang, Lina (2016), “Will Turkey Join the Shanghai Cooperation Organization Instead of the EU? ”, *The Diplomat*, November 24, <https://thediplomat.com/2016/11/will-turkey-join-the-shanghai-cooperation-organization-instead-of-the-eu/>, (Last visited 6 January 2019).

Wuensch, Camilla (2015), "Turkish Stream: Ankara Trying to Balance East and West", Center for Strategic & International Studies (CSIS).

Yıldırımçakar, Emrah (2019), "BRI And An Outlook Of Turkey-China Relations", International Social Sciences Studies Journal, Vol 5, No 40: 3889-3901.

JOURNAL OF POLITICAL ADMINISTRATIVE AND LOCAL STUDIES

October 2019, Vol:2, Issue:2 Ekim 2019, Cilt:2, Sayı:2

ISSN: 2636-803X

journal homepage: www.jpajournal.org

AHMET RIZA BEY'İN DÜŞÜNCE DÜNYASINDA “BATI ALGISI”

AHMET RIZA BEY'S “PERCEPTION OF THE WEST”

Burak BEŞCAN

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi EABD Yüksek Lisans Öğrencisi, brkbscn@hotmail.com

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Anahtar Kelimeler

Ahmet Rıza, Batı Medeniyeti,
Batı Algısı, Pozitivizm,
Modernite

19. yüzyılın ikinci yarısında dünyaya gelen Ahmet Rıza, eğitim hayatına İstanbul'da başlamış daha sonra Paris'te devam etmiştir. Yurt dışında bulunduğu sırada Auguste Comte tarafından ortaya konulan pozitivizm felsefi akımından etkilenmiştir. Comte'un pozitivizmini onun öğrencisi P. Latiffe'den öğrenen Ahmet Rıza, Osmanlı toplumunu sosyolojik olarak bu felsefi görüşe göre dönüştürmeyi amaçlayan bir fikir adamı olarak dikkat çekmektedir. 19. yüzyıl Osmanlı düşünsel yapısında tartışılan konuların en önemlilerinden birinin Batılılaşma meselesi olduğu söylenebilir. Dönemin aydınları bu konu üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışmada, Osmanlı Devletinin son dönemine damga vurmuş, İttihat ve Terakki'nin bir dönem liderliğini üstlenen Ahmet Rıza'nın, Batı'yı algılama biçimi, modernite anlayışı, onun gözünden Batı'nın Doğu toplumlarına bakışı ve Batı'nın gerçek emelleri aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada düzen ve ilerleme vurgusu yapan Ahmet Rıza Bey'in, Batı'ya karşı mesafeli durduğunu, Batı'nın Haçlı Seferleriyle bilimsel ilerlemenin önünde engel oluşturduğunu ve Batı'nın kendi çıkarı için rahatlıkla diğer toplumları sömürdüğü sonucuna varılabilir. Çalışmada tarihsel analiz yöntemi kullanılmış, Ahmet Rıza Bey'in düşünce dünyasını yansıtan birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

<p>Article History:</p> <p>Received 18 Oct 2019</p> <p>Accepted 31 Oct 2019</p>	<p><i>Born in the second half of the 19th century, Ahmet Rıza started his education in Istanbul and continued in Paris. While abroad, he was impressed by the movement of positivism which was put forward by Auguste Comte was influenced by the philosophical movement. Having learned Comte's positivism from his student P. Latiffe, Ahmet Rıza draws attention as an intellectual who aims to transform Ottoman society sociologically according to this philosophical view. The most important of the issues discussed in the 19th century Ottoman Empire is undoubtedly the question of Westernization. The intellectuals of the time on this subject In this study. It is aimed to clarify the perception of the West, understanding of the modernity, view of the West on East societies and the real ambitions of the West from Ahmet Rıza's eyes who was the leader of the committee of the union and progress and made his mark in the last period of Ottoman Empire. In this study, it can be concluded that Ahmet Rıza Bey, who emphasized order and progress, stands distant to the West, poses an obstacle to scientific progress with the West's Crusades and easily exploits other societies for his own benefit. In the study, historical analysis method was used and primary and secondary sources reflecting Ahmet Rıza Bey's thinking world were used.</i></p>
<p><i>Keywords</i></p> <p>Ahmet Rıza, Western Civilization, Western Perception, Positivism, Modernity</p>	

DOI: <https://doi.org/10.37460/j.2636-7823/2019.2.2.04>

GİRİŞ

Osmanlı Devleti için 18. Yüzyıl, Batı'ya karşı askeri ve ekonomik olarak üstünlüğünü kaybetmeye başladığı bir dönem olarak görülebilir. Bu yüzyılda yaşanan toprak kayıplarıyla birlikte Osmanlı Devleti masada da kaybeden taraf olmuştur. Devletin kötü gidişatını durdurmak isteyen Osmanlı devlet adamları kötü gidişatın sebeplerini kendi içinde çözmeye çalıştıkları söylenebilir. 19. Yüzyıldan itibaren ise Osmanlı, Batı'daki gelişmeleri yakından takip etmiş, bunları ülkesine aktarmaya çalışmıştır.

19. yüzyıldan itibaren Batı'daki gelişmeleri takip etmek ve gerilemeyi durdurmak amacıyla Osmanlı Devleti Batı'ya öğrenci göndermiştir. Ahmet Rıza Bey'de yurt içindeki eğitim hayatından sonra Paris'te eğitim hayatına devam etmiştir. Burada kaldığı yıllar içinde akıllı ve bilimi ön plana alan pozitivizm felsefi akımından ve öğreticisi Auguste Comte'un fikirlerinden etkilenmiştir. Ahmet Rıza ülkesine döndükten sonra Comte'un, Fransız İhtilalinden sonra "düzen ve ilerleme" fikrini siyasi ve toplumsal olarak istikrarsızlık yaşayan Osmanlı toplumuna benimsetmek istemiştir. Comte'un ve pozitivizmin İslam'a bakışının olumlu olması, İslam'ın terakkiye mani olmaması da Ahmet Rıza'yı etkileyen önemli bir etmendir (Kabakçı,2014:32).

Çalışmanın birinci bölümünde Jön Türklerin önemli düşünce adamı Ahmet Rıza Bey'in hayatı ve düşünsel kaynakları incelenmiş, ikinci bölümünde ise Batı'ya dair görüş ve düşünceleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu araştırma, Ahmet Rıza Bey'in fikirlerinin etkin olduğu (1876-1920) arasındaki yılları kapsamaktadır. Bir yanda devletin bekasının nasıl sağlanacağı tartışıldığı, diğer yandan Batılılaşma çalışmalarının yaşandığı bu dönemde Ahmet Rıza Bey'in Batı'yı algılama biçimi nasıldır, Batı'nın Doğu toplumları üzerindeki politikası nedir ve Batı'dan ne tür yenilikler alınmalı soruları çalışmamızın problemini oluşturmaktadır. Batı'nın gerçek yüzü Ahmet Rıza Bey özelinde ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Ayrıca onun Batı'ya dair düşünceleri incelenmiştir. Modernleşme çalışmalarının hız kazandığı bir yüzyılda onun Batı'ya dair görüşleri Türk düşünce hayatı açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmayı ele alırken, Ahmet Rıza Bey'in Latince 'ye çevrilmiş eseri "*Batı'nın Doğu Politikasının Ahlaken İflası*" adlı eserinden faydalanılmıştır. Çalışmamızın yönteminde "ne idi" sorusuna cevap aranmaya çalışıldığı için tarihsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle, Ahmet Rıza Bey'in kendi yazılarından ve konuyla ilgili yazılan diğer kitap ve makalelerden yararlanılmıştır. Bu çalışma Ahmet Rıza Bey'in pozitivism ve Batı'ya dair görüşlerinin incelendiği tanımlayıcı nitelikte bir çalışmadır.

1. Ahmet Rıza Bey'in Hayatı

"Hiçbir yumruk altında ezilmeyen adam" olarak nitelenen Ahmet Rıza Bey, 19. yüzyılda Osmanlı Devletinde yaşamış, ileri bir kültüre ve derin bir felsefi birikime sahip bir kişilik olarak tanımlanmaktadır (Malkoç,2007a:126). Ahmet Rıza Bey, modernleşme çabalarının hız kazandığı bu dönemde bürokrasiden gelen bir ailenin çocuğu olarak, toplumsal ve siyasal konularda fikirler üretmiş, toplumun ilerlemesi için çalışmalar yapmıştır.

1.1.Ailesi ve Eğitim Hayatı

Ahmet Rıza Bey 1858 yılında İstanbul'da Boğaziçi'nde Vaniköyü'nde doğmuştur. Babası rivayetlere göre İngiliz hayranlığından veya İngilizce bilmesinden dolayı İngiliz lakaplı Ali Beydir (Mardin,1992:174). Sina Akşin'e göre ise bu lakap Kırım Savaşı'nda İcadiye Kasrına geçerken İngiliz askerleriyle görüşmesinden gelmektedir. Ali Bey Osmanlı bürokrasisinde önemli kademelere gelmiş bir devlet bürokratıdır. Hariciye memuru olduğu için yabancı dil bilmektedir. Ali Bey Berlin ve Viyana elçiliklerinde çalıştıktan sonra Teşrifat Nazırı olmuş, 1876 Kanun-i Esasi'nin ilanından sonra ise Ayan Azalığına getirilmiştir. 1877 yılında meclis kapatılınca Konya'ya sürgüne gönderilmiştir (Akşin,1987:31). Rıza Bey'in dedesi ise III.Selim'in sır kâtibi Kemankeş Mustafa Efendidir. Ahmet Rıza Bey'in babasının ve dedesinin

meslekleri göz önünde bulundurulduğunda yönetici sınıfına mensup bir aileden geldiği görülebilir (Lewis,1996:195).

Ahmet Rıza Bey'in annesi ise Müslüman fakat Avusturyalı bir kadın olan Naile Hanımdır. İleriki yıllarda pozitivizme ilgi duymasının sebebinin annesi olduğu söylenebilir. Rıza Bey annesinin etkisiyle Batılı ve liberal bir eğitim alarak Fransızcaya da hâkim olmuştur. Dış görünüş olarak tipik Türk tipinden farklıdır. Uzun boylu, zayıf, düzgünce kesilmiş sakalı ve sert karakteristik özelliği Avrupa'da dikkat çekmiştir (Ramsaur,2004:41). Küçük yaşlardan itibaren edebiyatla ilgilenmiştir. Rıza Bey çocukluğuna bakarak onun batılı bir muhitte ve batılılaşma düşüncesi ağır basan bir sülaleden geldiği görülür. İlerleyen yıllardaki görüşleri de bu yönde olmuştur (Malkoç,2007a:96).

Annesinden küçük yaşlardan itibaren batılı bir eğitim alan Ahmet Rıza Beylerbeyi Rüşdiyesini bitirmiştir. Dönemin memur yetiştirme işlevi olan Mahrec-i Aklam'a ardından da dönemin popüler okulu Galatasaray Sultanisi'ne gitmiştir. Galatasaray Sultanisini bitirdikten sonra ise devlette önemli bürokrat yetiştirmiş Bab-ı Ali Tercüme Odasında göreve başlamıştır. Öğrenciliği sırasında Anadolu'ya yaptığı bir gezi sırasında çiftçinin sefalet durumunu tarımın geri kalmışlığına bağlamıştır. Ülkede tarımın geri kalmışlığına ve çiftçilerin sefalet durumuna son verme çabası içinde olduğundan ziraatla ilgilenmiştir. Bu alanda eğitim almak için babasının maddi anlamdaki desteğiyle özel öğrenci olarak 1884 yılında Paris'e gönderilir (Fındıkoğlu,1962:6).

Ahmet Rıza üç yıllık Paris'teki eğitim hayatının ardından babasının vefatı üzerine İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'a döndüğünden geçimini sürdürmek için ziraat alanında çiftliklerde çalışmak için iş aramış fakat bulamamıştır. Zor durumda kalan Rıza Bey istemeyerek Ziraat Nazırı Arap Hakkı Paşa'ya iş aradığını arz etmiş, fakat oradan da kendisine olumsuz olarak dönülmüştür. Fransa'da bin bir zorlukla Grignon Ziraat Mektebini bitiren Ahmet Rıza ülkesinde kendi uzmanlık alanında yapacak bir iş bulamamıştır (Rıza,1988:9).

Ahmet Rıza Bey köylünün geri kalmışlığının nedenini Türk köylüsünün modern tarım tekniklerini bilmemesine bağlamıştır. Kendi uzmanlık alanında iş bulamayan Ahmet Rıza Bey, köylüyü eğitmek için Maarif Nezaretine müracaat etmiş, 2400 kuruş maaşla Bursa Lisesinde kimya dersi vermiştir. Nazır Münif Paşa sekiz ay sonra Rıza Bey'den memnun kalarak onu Bursa Maarif Müdürü yapmıştır. Bir buçuk yıl bu görevi ifa eden Rıza Bey devlet işlerini yakından takip etmiştir. Ahmet Rıza Bey, Avrupa'daki gelişmeleri takip etmek amacıyla İstanbul'a gelerek nazır Münif Paşadan Paris'e gitmek için izin istemiş, Paşa izin vermemiştir.

İzin alamayan Ahmet Rıza Bey bir süre sonra okul müdürlüğü görevinden ayrılmıştır. (Rıza,1988:10).

Ahmet Rıza Bey'in Abdülhamit'e yazdığı layihalarda eğitimin önemini dile getirmiştir. Öncelikle milletlerin ilerleme ve geri kalma nedenlerini incelemiştir. Bu karşılaştırmalardan sonra ülkedeki cehaletten kurtulmak için eğitimden ve pozitif bilimlerden başka çare olmayacaktır. Padişaha sık sık eğitim konusunda da telkinlerde bulunmuştur. Rıza Bey'e göre halkın istekleri Cumhuriyet veya grev hakları değildir. Halk, haklarını çiğnetmemeyi ve varlıklarını devlet memurlarının keyfiyetine bırakılmamasını istemektedir. Böyle bir ortam ise anayasal meşrutiyetin getirilmesiyle olabilecektir. Bu yönetim sistemi ise ilkokuldan üniversiteye kadar uygulanacak güçlü bir eğitim sisteminin varlığıyla olacaktır (Ülken,1999:394).

1.2.Paris Yılları

Ahmet Rıza Bey memurluk görevinden istifa ettikten sonra 1889 yılında Paris'e gitmiştir. Bu gidişle ilgili iki rivayet mevcuttur. Malkoç'a göre, Rıza Bey saraydan izin alamayacağını düşündüğü için ailesine bile haber vermeden gizlice Marsilya'ya giden 'Pake' vapuruyla kaçmıştır (Malkoç,2007b:112). Şerif Mardin'e göre, Fransız İhtilali'nin yüzüncü yılı münasebetiyle açılan bir sergiye görevli olarak tayinini istemiş bir görev icabı Fransa'ya girmiştir. Paris'e gelince de buradaki modern düşünceleri daha rahat tanımak için görevinden istifa etmiştir. Ahmet Rıza Bey'in bu seferki Fransa macerası öğrencilik hayatı kadar kısa sürmeyecek, On dokuz yıl gibi uzun bir süre yurda dönüş yapmayacaktır. Bu süre zarfında sonraki hayatında karakterinde etkisi olacak olan siyasi ve toplumsal görüşleri şekillenecektir (Mardin,1992:174).

Ahmet Rıza Bey Fransa'da Sanayi Sergisini gezdikten sonra Paris'te gazete ve kitap çıkarmak için gerekli olan malzeme ve belgeleri hazırlamaya başlamıştır. Geçimini sağlamak için eski dostu M. Kirkaf vasıtasıyla Fransız adliyesinde tercüme faaliyeti yapmıştır. Amacı kendini geliştirmek ve ülkesine faydalı olmak için bir şeyler yazmaktır. Paris'te günleri gündüz kütüphanede akşamları ise konferanslarda geçiyordu. Burada yaptığı çalışmalarla ülkesindeki eksikleri tespit edip onları tasarılar halinde İstanbul'daki yönetime göndermeye karar vermiştir. Birinci tasarısını yazdıktan sonra onu padişaha göndermiştir. Bu tasarı padişahın dikkatini çekmiş fakat hiçbir yerde yayınlamaması emredilmiştir. Rıza Bey'e bu layiha için iki bin lira mükâfat gönderilmiş ancak bu parayı almamıştır. Rıza Bey birkaç ay ara ile bu layihaları İstanbul'a göndermiş fakat yanıt alamamıştır, yanıt alamayan Rıza Bey bu tasarıları bastırmaya başlamıştır. Bu tasarılar Ahmet Rıza Bey'i İstanbul'da tanıtmıştır. Padişah durumun ciddiyetini

anlayınca Münir Paşayı, Rıza Beyle anlaşması için Fransa'ya göndermiştir. Münir Paşa, Rıza Bey'e yayınları durdurması için bir miktar para teklif etmesine rağmen Rıza Bey bu parayı kabul etmemiştir. Para kabul etmediği için mal varlığına el koyulmuş, Paris mahkemelerinde aleyhinde dava açılmıştır. Tüm engellemelere rağmen Ahmet Rıza Bey, Kanun-i Esasinin yürürlüğe girmesi için Abdülhamit'e baskı yapmaya devam etmiştir. (Rıza,1988:10-11-15).

Ahmet Rıza Bey yurt dışında anayasal düzen isteği için Abdülhamit muhalefetini sürdürürken Yıldız Sarayı da boş durmayıp Ahmet Rızayı yolundan döndürmenin gayretinde olmuştur. Para ile bunu başaramayacağını anlayan saray, annesi Naile Hanıma mektuplar yazdırtmıştır. Bunun yanında yönetim Ahmet Rızanın diğer Jön Türklerle arasını açmaya çalışmış bu düşünce ile kendisine oluşturulan muhalefeti kırmak istemiştir (Malkoç,2007b:113).

Ahmet Rıza Bey, Türk düşünce hayatına hem düşünsel hem de siyasal olarak etki bırakmıştır 1908- 1918 yılları arasındaki siyasi faaliyetleri fikri bir harekete müsaade etmeyecek şekilde kararlı olmuştur. Ahmet Rıza Bey zaman zaman İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin liderliğini yapmış ve muhalif harekete yön vermiştir. Sırasıyla İttihat ve Terakki Merkez-i Umumî azalığı, Müşavirliği, İstanbul Mebusluğu, Meclis-i Meb'usan Reisliği, Meclis-i Ayân âzalığı yapmıştır Birinci Dünya Savaşından sonra bir Avrupa seyahatinde bulunmuştur. Avrupa'da tekrar sosyolojik ve bilimsel çalışmalar yapmıştır. Daha sonra yurda dönen Ahmet Rıza, 1930 yılında 71 yaşında vefat etmiştir (Fındıkoğlu,1962:7).

2. Düşünsel Kaynakları ve Etkilendiği Fikirler

Ahmet Rıza Bey, bazı eserlerinde aydınlanmacı düşünürlerden Locke, Montesquieu, Voltaire, Helvetius, Gustave Le Bone, Ernest Renan ve Herbert Spencer gibi 17. ve 18. yüzyıldaki Batılı düşünürlerden etkilendiğini belirtmiştir. Ancak Ahmet Rıza'nın fikirlerinin teorik çerçevesini oluşturan düşünce akımının *pozitivizm* olduğu söylenebilir (Özden,2009:120).

Modernleşme sürecini tetikleyen ve yönünü belirleyen temel unsurun İmparatorluğun çöküşünün engellenmesi olduğu söylenebilir. Bu çerçevede reformist aydınlar İmparatorluğun sorunlarına çözümler aramışlar, Batı'da oluşan düşünce akımları ithal edip kendi koşullarına tatbik etmeye çalışmışlardır. Ahmet Rıza Bey'de, 19. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan düzen ve ilerleme ilkesini benimseyen pozitivizmin Osmanlı'nın sorunlarına reçete olabileceğini savunmuştur.

2.1.Yeni Osmanlıların Etkisi

Ahmet Rıza Bey'in düşünce dünyasının şekillenmesinde etkili olan alanları görmek için yurt içindeki 1860 ile 1890 arasındaki gelişmelere bakmakta yarar vardır. 1839 yılında ilan edilen

Tanzimat Fermanı ile yeni bir sürece girilmiş, padişah da bu fermana uyacağına söz vermiştir. Bu süreçte yönetim de saraydan Babıali'ye kaymıştır. Nazırlıklar kurulmuş, eski kurumların yerine yeni batılı tarzda kurumlar açılmıştır. Devlet kademelerinde padişahın baskısının azaldığı yeni bir bürokrat sınıf doğmuştur. Bu bürokrat sınıf iyi derecede yabancı dil bilen, mesleki hüner beceri hususunda daha öncekilerle karşılaştırılmayacak derecede fark yaratan kişilerden oluşmuştur. Merkezi yönetim güçlenmiş, padişahın da birtakım yetkileri de kısıtlanmıştır. Mustafa Reşit Paşa ve onun yetiştirdiği Ali ve Fuad paşalar devletin yönetim şeklinin *oligarşi* olmasını istemişlerdir. Bunun anlamı ise padişahın sembolik yetkileri olacak ve bürokratik küçük bir grup devleti yönetecektir (Aslan ve Yılmaz 2017:291).

1839 yılında başlayan Tanzimat devri, Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve askeri yapısının bozulmasıyla gündün güne zayıflamıştır. Padişah Abdülaziz, memurları dilediği gibi sürgüne göndermeye başlamış, bunun yanında büyük memuriyetler rüşvet ile satılmaya başlamış, liyakatten uzaklaşmıştır. Bu gelişmeler yaşanırken Tanzimat aydınları, padişahı ve keyfi bürokrasiyi eleştirmeye başlamışlardır. Avrupai tarzda da eğitim alan ve kendilerine Genç Osmanlılar diyen bu aydınlar içinde; Namık Kemal, Ali Suavi, Ziya Paşa, Ağâh Efendi ve Şinasi gibi isimler bulunmuştur. Burada sayılan aydın kuşak Osmanlı Devleti'nin anayasal sisteme geçmesinde başrol oynamıştır. Daha Sonra II. Abdülhamit anayasayı kaldırmış, tek başına devleti yönetmek istemiştir. İşte ilk defa meşruti yönetim sistemini gündeme getiren ve bunu yürürlüğe koymada başarılı olan Genç Osmanlılar, Ahmet Rıza Bey'in yurt içinde etkilendiği kişilerdir. Özellikle, Ahmet Rıza Bey'in Paris'e gitmeden önceki döneminde bir yol açıcı ve yol gösterici olarak Şinasi'nin etkisi büyüktür. Ahmet Hamdi Tanpınar'a göre: dönemin aydınlarının düşünsel kaynakları, Tercüman-ı Ahval ve Tasvir-i Efkâr gazeteleri olmuştur. Padişahın, Şinasi'nin çıkardığı Tasvir-i Efkâr gazetesinin ilk nüshası için yaveri aracılığıyla para göndermesi üzerine Şinasi, "*Benim o kadar para ile görülebilecek işim yoktur*" diyerek reddetmiştir (Sönmez 2012:63).

Yeni Osmanlılar grubunun üyeleri geleneksel eğitim sistemi içinde yetişmiş ancak Batı'yı kendi imkânlarıyla öğrenmiş, yine kendi imkânlarıyla devlet kademelerinde yer bulmuş yetenekli kişilerdir. Bu grup eğitimin standartlaştırılmaması üzerine belli bir fikir üzerine kümeleşen bir kuşak oluşturamamıştır. Ahmet Rıza Bey, kendinden önce gelen bu grup içinde herhangi bir kuşağa bağlı değildir. Yurt dışında muhalif harekete başladığında ise kendinden daha genç olan kişilerle çalışmak zorunda kalmıştır. Kendilerine Jön Türk diyen bu gençlerin, Tanzimat adamlarından daha radikal kararlar aldığı söylenebilir. Kimi zaman Ahmet Rıza Bey'in bu radikal gençlerle uzlaşmadığı da bilinmektedir.

19. yüzyıl Osmanlı aydını özellikle eğitim ve görev nedeniyle sık sık seyahat etmiştir. Özellikle Batı'ya yapılan bu seyahatlerde dış dünyayı tanıma fırsatı bulmuştur. Bu süreçte aydınlar gözleme ve deneye dayalı bilgilenme sürecini benimsemiştir. Bu da sezgisel yöntemden algısal yönetime geçişi ifade eder. Aydınların birçoğu on dokuzuncu yüz yılda Batı dünyasında gelişen felsefi yöntemlerden Fransız Pozitivizmi benimsediği iddia edilebilir (Barış,2011:52). Modernleşme serüveninin de en büyük halkası pozitivizm olduğu söylenebilir. Jön Türklerin önemli isimleri de Comte'un pozitivizmini benimsemiş olabilir. Bu sayede pozitivizm II. Abdülhamit'e karşı yeniden anayasal düzeni tesis etmek isteyen İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin resmî ideolojisi haline geldiği söylenebilir.

Ahmet Rıza Bey, Yeni Osmanlıların İslam'ın batı medeniyeti ile çelişmediği tezine yeni bir boyut taşımıştır. Rıza bey, İslam'ın kurumlarını batıdaki kurumlarla uzlaştırma niyetindedir. Bu sayede İslam'ın batılılaşmaya engel olmayacağını savunmuştur. Şinasi ve Namık Kemal'in terakki ve medeniyet kavramlarının yanında hür bir toplum yaratmak onun fikir dünyasında en çok önemsendiği konulardan biri olarak görünmektedir.

2.2.Comte ve Pozitivizmin Etkisi

Yurt içinde Namık Kemal'in, dönemin gençlerine aşıladığı vatan ve hürriyet kavramlarından sonra öğrencilik hayatı için Paris'e giden Rıza Bey'in burada düşünce hayatı şekillenmeye başlamıştır. Eserlerinde Montesquieu, Locke, Voltaire gibi aydınlanmacı Batı düşünürlerinden etkilenmiştir. Fransız İhtilalinde gelişme gösteren akılcılığa karşı tekrardan dine ve geleneğe dayalı tepkiler çıkmıştı. Pozitivizm ise bu çalkantılı dönemde ortaya çıkmış, bilimin üstünlüğünü savunmuştur. Pozitivizmin kelime manası deney yoluyla gözlemlenen olgulardır (Ballıkaya,2016:88). Pozitivizm metafiziği reddederek tekrardan bilimin üstünlüğünü savunmuştur. Daha da ileri giderek toplumsal olayları da bilimle açıklanacağını savunmuştur (Akşin,1987:31). Yeterince kanlı devrimler geçiren Fransa'da pozitivizm toplumsal ilerlemenin ihtilaller ile değil, düzen ve ilerleme ile olması gerektiğini savunmuştur. Bu düşünce ise Osmanlı gibi çok uluslu doğu toplumlarının parçalanmasını önlemek için bir reçete olmuştur (Malkoç,2007a:132). Comte, doğu toplumlarını pozitivizme daha uygun görmüştür. Bunun nedeni doğuda devrim, kaos ve ihtilal olmamasıdır. Bu sayede doğu toplumlarında "pozitivizm ve nizam" düşüncesi gelişebileceğini düşündüğü söylenebilir.

Pozitivizmin Osmanlıya girişi doğrudan olmayıp yurt dışına giden öğrencilerin, yabancı okulların faaliyetlerinin ve Avrupa'dan gelen uzmanların sayesinde dolaylı olarak girmiştir. Ahmet Rıza Bey'in kendisinden önceki kuşakta olan Şinasi ve Mithat Paşa pozitivist eserlerden ve filozoflardan etkilenmişlerdir. Genç Osmanlılardan biraz geriye gidersek de pozitivist

düşüncelerden etkilenen Tanzimat'ın mimarı Mustafa Reşit Paşa'yı görebiliriz. Dönemin ünlü Pozitivistlerinden Laffite, Mithat Paşa'yı Mustafa Reşit Paşanın selefi olarak görmektedir. Auguste Comte ve pozitivist düşünürlerin amaçları öncelikle devlet kademelerinde önemli bürokratları etkileyerek pozitivist Osmanlı sınırları içine yayılmasını sağlamak olmuştur. Yeni Osmanlılar, pozitivist evrensel bir din gibi gösterilerek İslam'ın yerini alması için çalışmışlardır. Reşit Paşa ve Genç Osmanlılardan sonra ise pozitivist Osmanlıya girmesini sağlayan Ahmet Rıza Bey sayesinde İttihat ve Terakki Cemiyeti olmuştur. Cemiyetin başkanı Ahmet Rıza, cemiyetin adını Comte'un vecizesi olan Nizam ve Terakki olmasını isteyecek kadar Comte'un fikirlerinin tesiri altında kalmıştır. Fakat Cemiyetin diğer üyeleri bu adı kabul etmedikleri için nizam yerine "ittihat" kelimesini kullanmışlar ve cemiyetin adı İttihat ve Terakki olarak kabul edilmiştir. Auguste Comte'un talebesi ve ünlü pozitivist Laffite'i kendisinin üstadı olarak gören Ahmet Rıza, "Revue Occidentale" adındaki pozitivist dergide Türkiye'deki pozitivistlerin temsilcisi olarak görülmüştür. Rıza Bey kendisinin çıkarmış olduğu Fransızca Meşveret gazetesinde Comte'un icat ettiği pozitivist takvimi dahi kullanmıştır. Ahmet Rıza, Abdülhamit'e yazdığı layihalarda Pozitivizmi dile getirmiş, padişaha şu sözlerle telkinde bulunmuştur." *Hükümeti idare etmek kumar oyunu gibi zarın talihine bırakılmaz. Hakikatin halleri istihareye yatmakla bilinemez. Cemiyet tabii kanunlara bağlı birleşik vücuttur.*" (Korlaelçi,2009:214-217).

1789 Fransız İhtilalinden sonra Fransa'da toplumsal kargaşa ve belirsizlik hali oluşmuştur. Ayrıca devrimden sonra toplumda manevi ve ahlaki çöküş de meydana gelmiştir. Comte oluşan kargaşa ortamının ancak ahlaki yöntemlerle düzelebileceğini düşünmüştür. Pozitif bilimlerin öncülüğünde kargaşa ortamına son verilip, düzenin sağlanacağına inanmıştır. İhtilalciliği reddedip, ilerlemenin düzen içinde olabileceğini savunan pozitivism, on dokuzuncu yüzyılda bunalımda olan Osmanlı toplumunun ve devletinin yapısı düşünüldüğünde Ahmet Rıza Bey için çekici geldiği söylenebilir (Özden,2009:121).

Fransa'da 1870'li yıllar birçok fikir hareketliğine sahne olmuştur. Fransız İhtilali üzerinden yüz yıla yakın süre sonra yeni bir toplum doğduğu bilinmektedir. Yeni toplum orta çağdaki gibi *din* eksenli değildir. Yeni toplum, bilimsel paradigmalara dayanır. Din adamlarının düşüncesine dayanan dogmalardan deney ve gözleme dayanan verilere geçilmiştir. Yeni düzende din adamlarının yerini bilim adamları almıştır.

Comte'un pozitivism anlayışı yeni bir din anlayışı da getirmiştir. Pozitivizm dinin varlığını zaruri olarak görür. Bunun nedeni; dinin toplumda gelenekleri ve adaleti sağlamasıdır. Din toplumsal otoriteyi ve düzeni sağlayan en önemli araçtır. Dinin gerekli olduğuna inanan

pozitivizmin yeni din algısı; düzen ve ilerlemedir (Korlaelçi,1986:33). Kısacası Comte pozitivizmi din kalıbına sokmuştur. Bunu da "İnsanlık Dini" olarak tanımlayarak tüm dünyaya yaymak istemiştir. İlk olarak 1848 devriminden sonra *Société positiviste* (pozitivist cemiyetini) kurmuştur. Cemiyetin amaçlarından biri rasyonel siyaset bilimini kurmaktır (Kabakçı,2014:30). Comte "İnsanlık Dininin" yayılmasının Doğu toplumlarında daha kolay olacağını düşünür. Özellikle Doğu toplumlarındaki *nizam* fikri bunu apaçık ortaya koymuştur. Doğu toplumlarında, Batı toplumlarına nazaran kaos ve anarşik düzen daha azdır. Ayrıca yönetici elitler doğu toplumlarında toplumsal hareketliliği daha kolay yönlendirebilmektedir. Doğudaki *nizam* düşüncesiyle doğu halkları kurtuluşa ereceklerdir. Ayrıca Müslümanlık, Katolikliğe göre pozitivizme ve akla daha uygundur. Comte bu düşüncelere binaen Tanzimat dönemi sadrazamı olan Mustafa Reşit Paşa'ya mektup göndermiştir. (Kabakçı,2014:33).

Ahmet Rıza Bey, Comte felsefesinin Saint Simon'a dayanan kısımlarından etkilendiği bilinmektedir. Bu görüş tabiat kanunlarını anlamaya dayanmaktadır. Bu görüşe göre, "Tabiatın yardımı olmazsa hiçbir şey olamaz." Görüldüğü üzere Comte'un tabiat kanunlarını çözmeye çalışması Rıza Bey'i etkilediği söylenebilir. Rıza Bey'in, Osmanlı toplumunu dağınıklıktan kurtarma ve Osmanlı kurumlarını modernleşmeye daha duyarlı hale getirme düşünceleri Comte'culuğun bir unsurudur. Eğitim meselesinde ise Comte'un "Ordre et Progres" ilkesini temel almıştır. Pozitivist materyalist dünya görüşüne göre, insanların içinde bulunduğu koşullar ilerlemenin hangi yönde olacağını belirlemektedir. Osmanlının 1890larda bulunduğu koşullar tarım ve sanayide kendisini geliştirmek olduğundan insanlar bu çerçevede eğitilmesi gerekir "Ordre" (düzen -statik denge) ilkesi toplumun gelişmesi için *düzen* halini aldıktan sonra olacaktır. Eğer toplumda düzen olmazsa kaos olmaktadır (Mardin,1992:182).

Ahmet Rıza Bey'in gençlik yıllarında Rus Ordusu'nun Yeşilköy'e kadar ilerlemesi toplumda bir kargaşa yaratmıştır. Bu kaos ortamı da Rıza Bey'in *düzen* vurgusu yapmasına sebep olmuştur (Sönmez,2012:69). Sina Akşin'e göre; Ahmet Rıza Bey'e pozitivizmin çekici gelmesinin nedeni Hristiyanlıkla ilgisinin olmamasıdır. İkinci bir neden; Osmanlının nesnel kanunlara göre yönetilmeyip padişahın keyfine göre yönetilmesidir. Akılcı kanunlara dayanan pozitivizm, Rıza Bey'e çekici gelmiştir. Üçüncü bir neden ise; Rus ordusunun İstanbul yakınlarına kadar gelmesi üzerine devletin dağılacağı endişesidir. Dağılmayı engelleyecek gücü padişahta gördüğü için de ihtilalciliği reddeder (Akşin,1987:32).

Comte'un ölümünden sonra on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru üçüncü Cumhuriyet'e geçen Fransa'nın resmî ideolojisi *pozitivizm* olmuştur. Auguste Comte'un 1857 yılında ölümünden sonra ise pozitivist hareketi devam ettiren öğrencisi Pierre Laffitte'dir. Laffitte

pozitivist kurulunun da lideri olmuştur. Ahmet Rıza Bey, 1889 yılında Paris'e varışının ardından Auguste Comte'nin öğrencisi ve o sırada pozitivistlerin başında olan Pierre Laffitte'in derslerine katılmıştır (Sönmez,2012: 69). Ahmet Rıza, Pierre Laffitte tarafından derinden etkilenmiştir. Ahmet Rıza Bey, Laffitte için: "*Zaten pozitivist çığırı benimsemiştim. M. Laffitte'in kıymetli yardımı sayesinde bilgi sahamı genişlettim*" ifadesini kullanmıştır. (Fındıkoğlu,1962:11). Laffitte, Rıza Bey'i Tanzimat bürokratlarından Mustafa Reşit Paşa'ya benzetir. Bunun sebebi ise Rıza Bey'in yetiştiği dönemde Tanzimat bürokratlarının halkın taleplerini göz ardı etmesini benimsemiş olmasıdır. Rıza Bey de Laffitte'i manevi babası olarak görmüştür (Dursun,2009:52). Onun iş bölümü vasıtasıyla *düzenli ilerlemeye* dayalı toplum anlayışından etkilenmiştir. Laffitte'nin İslam hakkındaki görüşleri de Ahmet Rıza Bey'i etkilemiştir. Laffitte, İslam'ın Katolikliğe nazaran ilerleme ve modernleşmeye daha yatkın bir din olduğunu düşünür. Hoşgörü anlayışı da İslam'da diğer dinlere göre daha fazla önem taşır. Avrupa'da Osmanlı ve İslam adına karalama yapılırken Laffitte ve pozitivist çevre İslam dinine saygı duymuştur (Kabakçı,2014:42).

Ahmet Rıza Bey'in, kadınların özgürlüğü hakkındaki düşünceleri pozitivismi benimsemesinden önce oluşmuştur. Pozitivismi benimsedikten sonra ise kadınların özgürlüğünü eğitim sorununa bağlamıştır. Rıza Bey'e göre kadın, iyi bir eğitim alarak İslam geleneği içinde yetişebilir. İslam kadının özgürlüğünü kısıtlamaz, aksine kadını özgürleştirir. Müslüman kadını, batılı kadından şu sözlerle üstün görür (Dursun:2009:54):

"Müslüman kadının sosyal hayatı, mal ve mülkü serbestçe idare etme hakkına sahip oluşu-ki bu hayat tarzı kayıtsız şartsız Hristiyan kadının sosyal hayatından üstündü- derebeyi eşlerinde olduğu kadar diğer kadınlara da hem cinsler gibi haklara sahip olabilmek için, onlara pek tabii olarak arzular uyandırıyordu."

Ahmet Rıza Bey, keyfi baskıcı istibdat rejimine karşı laik Osmanlılık ideali etrafından pozitivismi elverişli bulmaktadır. Kendisinin politikayla ilişkisini dahi pozitivism üzerinden kurmaktadır. Comte'un izinden giden pozitivistlerin çoğu istikrarlı bir devlet için otoriter yönetimi olmazsa olmaz görmektedirler. Comte, kendisinden önce Saint Simon'un benimsediği siyaseti yönlendiren kesimin, sanayiciler, tüccarlar ve işçilerden oluşan karma bir kesimin olması gerektiğini savunmaktadır. Comte daha da ileri giderek yönetimin bir grup seçkinin elinde olmasını da savunmaktadır. Devletin düzenini sarsacak bireysel teşebbüslere de karşı çıkmaktadır. Ahmet Rıza Bey'in demokrasi ve Cumhuriyete karşı çıkmasının altından da Comte ve Pozitivist öğretinin çıktığı anlaşılmaktadır (Dursun,2009:69).

Ahmet Rıza Bey özellikle annesinin desteği ile batılı bir eğitim almıştır. Kişilik olarak da batılılaşmaya ve modernleşmeye açık biri olarak değerlendirilebilir. Ahmet Rıza Bey devlete hizmet etme gayesi içindedir. Ancak bu gayesini bürokraside kalarak göstermemiştir. Paris'e giderek kendi birikimini rejime muhalefet ederek göstermiştir. Rejime muhalefet ederken de devletin kurtuluşunu düşünen biridir. Ahmet Rıza'nın pozitivistliğe yönelişinin gayesi de devlete hizmettir. Jön Türk hareketinin önemli aydınlarında da amaç aynıdır: İmparatorluğu çöküşten kurtarmak. Jön Türklerin önemli simalarından olan Prens Sabahaddin ve Ahmet Rıza devletin çöküşünü engellemek için Batıdan değişik ekoller benimsemişlerdir. Prens Sabahaddin kurtuluşu Science sociale (İlm-i İctima) da görürken Ahmet Rıza pozitivist felsefede görmüştür. Bu felsefeye göre her türlü düzensizliğe neden olacak toplumsal hareket yaşanmamalıdır. Ahmet Rıza Bey, Comte'un Ordre et Progres ilkesinin ikinci kelimesini Türkiye'de İttihat ile birleştirerek Türk siyasal hayatında 1908-1912 yılları arasına damgasını vuran İttihat ve Terakki Cemiyetinin ideolojisini ve düşünce yapısını ortaya koymasını sağlamıştır.

3. Ahmet Rıza Bey'in Düşünce Dünyasında "Batı Algısı"

Osmanlı toplumunda Batılılaşma, Batı'da olduğu gibi, toplumun iç dinamiklerinin oluşturduğu sivil ve çevresel faktörlerin dışında oluşan bir süreç olmamıştır. Batılılaşma temelde, yönetici elit içerisindeki dar bir kadronun reform programlarına dayanmaktadır. Genelde Osmanlı reformcularının algılamalarına göre, toplumda Batılılaşma yönündeki değişim, ancak bu işlevi toplum adına yürütecek bir seçkinler ve bürokratlar kadrosunun çalışmaları sayesinde olabilecektir. On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde ise artık batılılaşmadan kaçış olunamayacağı ispatlanmıştır.

Osmanlı'nın modernleşme sürecinin son yıllarında faaliyetlerini sürdüren Ahmet Rıza Bey, Batılılaşma anlayışı ile ilgili dikkat çekici değerlendirmelerde bulunmuştur. Onun modernleşme ve batılılaşma anlayışının şekillenmesinde Fransız sosyolog Auguste Comte ve onun öğrencisi Pierre Lafitte'nin etkisi büyüktür. Ahmet Rıza Bey'in Batı medeniyeti anlayışını kavramak için onun pozitivistliği algılama biçimini göz önünde tutmak gerekmektedir. Batılılaşma anlayışında pozitivistliğin yanında da Osmanlı'nın 19. yüzyıldaki durumuna da bakmak gerekmektedir. Osmanlı toplumunda 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra gerek eğitim amaçlı gerekse sürgün yöntemiyle yurt dışına çıkan aydınlar dünya meselelerine bakışında İslam'ın esaslarından ziyade Avrupa'nın aydınlanma ilkelerini ölçüt almaya başlamışlardır.

Ahmet Rıza'nın Batı ile ilgili görüşlerini "Batının Doğu Politikasının Ahlaken İflası" adlı eserinde görülebilir. Bu eserde 10. yüzyılda Doğu ile Batı arasındaki münasebetlere değinmiştir. Ahmet Rıza'ya göre; "Batı", daima diğer coğrafyaları sömürmek isteyen ve

haksızda olsa kazanmak isteyen bir ahlaksızdır. Kazanmak için daima maddi ve manevi değerleri kullanarak gücünü göstermiştir. Batı sömürü sayesinde geçimini sürdürmekte, Batı medeniyetinin sömürgecilikte temel hedefi ise zengin İslam bölgelerini sömürerek onları işgal etmek istemektedir. Batı kendi çıkarı için diğer unsurları görmezden gelip yalnızca kendi çıkarını düşünmektedir (Gün,2016:271).

Daha sonra Ahmet Rıza Bey, Batı'nın Doğu'ya düzenlediği Haçlı Seferlerinden bahsetmiştir. Haçlı Seferlerini soygun ve katliam olarak değerlendiği söylenebilir. Batılı asilzadeler Doğu'nun zenginliklerini duydukça kendilerini Doğu'da bir eyaletin kralı olarak hayal ederek Haçlı Seferlerine katılmışlardır. Bu amaçla Kudüs, Antakya, Şam, Urfa gibi görkemli doğu şehirleri haçlılar tarafından yağmalanmıştır. Haçlı Seferleri Ahmet Rıza'ya göre, İslam âlemi üzerinde şu anda da devam eden tahribata yol açmıştır. Ona göre haçlı seferleri dini duygularla oluşmamış, Batı medeniyetinin, Doğu medeniyetinden intikam alma savaşı olarak değerlendirmiştir. Müslümanların, İspanya'yı fethetmeleri üzerine batılılar haçlı seferleriyle karşı müdahalede bulunmuşlardır (Rıza,1988:99-103-107). Ahmet Rıza 'ya göre haçlı savaşları: *"Haçlı Seferleri bir savunma savaşıdır. Fakat özgürlükçü fikirlere karşı entelektüel köleliği ve Hristiyan Avrupa'nın korktuğu ve nefret ettiği özgürleştirici ilme karşı da cehaleti savunma savaşıdır."* Ahmet Rıza Bey, Batının bu düşünce yapısının şu anda da devam ettiğini savunmaktadır. Ahmet Rıza'ya göre karanlık orta çağ Avrupa'sında Hristiyanlık; büyü, kutsal dogmalardan ve kilisenin akla uygun olmayan kurallarından ibarettir. Batı medeniyetinin bu şekilde düşünmesinin sebebi Ahmet Rıza'ya göre papalık kurumudur. Papalık sahte hayallerle insanları kışkırtıp onları doğuda yağma yapmak için heveslendirmiştir. İnsanların dini duygularını yönlendirip onları sömürü aracı olarak da kullanmıştır. Hristiyan Avrupa, Grek ve Roma medeniyetlerini kendi çıkarı için yağmaladığı gibi Haçlı Seferleriyle de İslam medeniyetini yıkma girişiminde bulunmaktadır. Orta çağda, ilim Müslümanların elinde olduğu için ilim düşmanı papalık onu yok etmek için Haçlı seferleri girişiminde bulunmuştur (Gün,2016:272).

Ahmet Rıza'ya göre, papalığın öncülüğündeki Haçlı Seferleri, Türklerin kuvvetli savaş gücü sayesinde ve Kudüs'ün Müslümanlar içinde kutsal olduğu için onu savunmada direnç göstermeleri sayesinde başarılı olmamıştır (Rıza,1988:117). Müslümanların ilmi ve askeri başarıları sayesinde İspanya fethedilmiş ve Endülüs Devleti kurulmuştur. Uzun yıllar Müslümanların idaresinde olan bugünkü İspanya, Papalık kurumunun da kışkırtmasıyla Endülüs'e de Haçlı Seferleri düzenlenmiş, Müslümanların bin bir çabayla oluşturdukları

Akdeniz medeniyetini yok etmişlerdir (Rıza,1988:126). Ahmet Rıza, bu gelişme üzerine Batı'nın barbarlığını şu cümlelerle ifade etmiştir: (Rıza,1988:131).

"Barışçı masum, çalışkan ve ileri derecede medeni bir halkı bu derece vahşetle yokeden, bütün Ortaçağın en parlak, en nefis şehirlerini yerle bir hale getiren, Batı'nın münevver zirvelerini aydınlatmaya başlamış ışık kaynaklarını, diğer Hıristiyanlık âlemini de aydınlatmasından ürktükleri için söndüren, bu dindar geçinen yobaz geçinen Engizisyon mensupları arasında, gözleri dönmüş katillere karşı nefret hissi duymayan, her türlü yan tutmadan uzak, tek bir hassas ve gerçek araştırmacı bulunabileceğini tasavvur edemiyorum."

Orta çağda Batı'nın düşünce yapısını belirleyen kurumlardan birinin kilise olduğu söylenebilir. Kilise liberal ve felsefi düşünce yapısının da düşmanı olmuştur. Kilisenin Müslüman dünyasına saldırma nedeni ise Doğu'daki medeniyetler yüzündendir (Malkoç,2007a:139). Kilisenin Batı'nın karanlık orta çağda ilme karşı düşmanlık duyduğunu savunan Ahmet Rıza'ya göre; on birinci yüzyıldan sonra bilimsel gelişmelerin Doğu'dan Batı'ya doğru kaydığını belirtmektedir. On birinci yüzyıldan itibaren doğuya yönelik Moğol baskıları, İslam'da ayrılıkçı fikirlerin çoğalması, Arap milliyetçiliği yapılarak Arap olmayanların İslam dünyasından dışlanması, İslam dünyasındaki hoşgörünün kaybolması ve bazı devlet adamlarının beceriksizliği gibi nedenlerden dolayı Doğu'da bilimsel gelişmeler dururken Batı'da bilimsel gelişmeler hız kazanmıştır. On üçüncü yüzyıldan sonra da bilimsel anlayış Avrupa'da kesin olarak kendine yer bulmaya başlamıştır (Gün,2016:273).

Ahmet Rıza Bey'e göre, Batı politikalarının her dönem olduğu gibi günümüzde de emperyal amaçlar taşıdığından şüphe yoktur. "Her devirde, bu politikanın ana motorları dini ve menfaattir. Üstelik bu iki menfaat aralarında mükemmelen uyumuş ve yekdiğerini güçlendirerek hareket etmiş ve ettirmiştir."(Erkul,2008:40). Ona göre hoşgörü, Avrupa'da hiçbir zaman var olmamıştır. Avrupa, kendisi gibi düşünmeyenler her zaman nefretle bakmış, siyahi renkte olanlara da kötü davranarak ırkçılık yapmıştır. 1920'li yıllardan itibaren bütün özgürleşme çabalarına rağmen Avrupalıların büyük çoğunluğu haçlı atalarının düşüncelerini paylaşmaktadır. Bu düşünlere dayanarak Ahmet Rıza Bey'e göre Avrupa, çağdaşlık maskesi altında şu anda da orta çağ inançlarını sürdürmektedir (Erkul,2008:41). Ahmet Rıza Bey'e göre, Batı siyasetinin temelinde yalan, iftira, kalleşlik ve ihanet vardır. Bu görüşünü de şu cümlelerle temellendirmektedir (Erkul,2008:42):

"Bazı ülkelerin askeri bakımdan işgali ve ahalisinin soyulması için hiçbir bahane bulunamıyorsa, bu halkların aşağı bir ırka mensup oldukları ve insanlık için tehlike teşkil etmekte buldukları, binaenaleyh, onların medenileştirilmesi ve medeniyetin nimetlerinden"

istifade ettirilmesi gerektiği ve bunu yapmanın da kendileri için yarı ilahi bir hak olduğu ilan edilmektedir”

Ahmet Rıza Bey'e göre Batı, Müslümanların hiçbir zaman medenileşmeyeceğini, bir yobaz olduğunu düşünmektedir. Onlara göre İslam dini ilerlemeye de engeldir fakat bu düşüncelerin aksine 18. yüzyıla kadar Müslümanlar bilimsel gelişmelerin öncüsü olduğu söylenebilir. Batı ise 18. yüzyıla kadar bilimsel gelişmelere engel olmuş, Müslümanlara nankörlük yaparak onları karalama ve eserlerini yok etme girişiminde bulunmuştur (Rıza,1988:274). Rıza Bey'e göre, Batı bu utanç verici nankörlük yerine, Müslümanların Endülüs'te gerçekleştirdiği kıymetli çalışmaları tanımalı, Müslümanların etkilerini yok etmeye çalışmamalıdır. Batı, *“Müslümanların dahiyane eserlerinin izlerini yokedene kadar tahrip eylemekten, bir medeniyeti İspanya'dan yaratanlarla beraber kovmuş bulunmaktan ve bu hareketiyle de medeniyetin ilerlemesine kesinti verip insan fikrinin gelişmesini yedi asır geciktirmiş olmaktan dolayı, beşeriyet'ten özür dilemeliydi.”*(Rıza,1988:275).

Ahmet Rıza Bey, Batı siyasetinin gayesinin İslam ülkelerinin önünü kesmek ve onların servetlerine el koyarak zapt altında tutmak olduğu görüşündedir. Batı, bu amacının gerçekleşmesi için Machiaevelli'nin dediği gibi her yolun mubah olduğunu savunmaktadır. Batı kendi çıkarına aykırı bir hükümet ve devlet görürse onu basit bir neden için harcamaktan geri durmaz. Kendi vatandaşının menfaatine olması sebebiyle küçük bir toprak parçasını bile işgal edebilir. Avrupa'nın ikiyüzlü politikalarıyla Asya ve Afrika'da birçok yere güya barış getireceğiz bahanesiyle girmektedir. Ahmet Rıza Bey bunları yaklaşık yüz sene önce dile getirmesine rağmen Batı yine aynıdır. Günümüzden örnek vermek gerekirse Avrupa'nın, Afrika'yı hala sömürmesi, ABD'nin Irak'ı işgal etmesi ve birçok Batı ülkesinin bugün Suriye üzerindeki çeşitli emelleri Rıza Bey'in bu analizlerini desteklemektedir (Erkul,2008:42). Yaklaşık yirmi yıl Avrupa'da kalan Ahmet Rıza'nın Avrupa medeniyetine ve Avrupalıya bakışını iki farklı dönemde analiz etmek gerekmektedir. Birinci dönemde, Ahmet Rıza Bey ve diğer Jön Türkler için Batı olumlu değerler taşımaktadır. Jön Türklerin çoğu Osmanlı için istedikleri reformların çoğunu Batıdan getirmek istemektedirler. Rıza Bey'in gözündeki birinci dönem Avrupa da Fransız Devriminin ve Sanayi Devrimi'nin sonuçlarını yansıtan Avrupa'da ortaya çıkan bireysel hak ve özgürlükler, eşitlik, kardeşlik, daha fazla üretim ve bireysel hak ve sorumlulukların olduğu Avrupa'dır. Ahmet Rıza Bey ikinci dönem Avrupa'yı ise İstanbul'a döndükten sonra görmüştür. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı'nın işgal edilmesi ve paylaşılmasıyla Rıza Bey, Avrupa'nın gerçek yüzünü görmüştür. Avrupa işgalci tavrıyla

Osmanlı'ya hayat hakkı tanımamıştır. Bulgaristan gibi bazı Hristiyan ulusların onlara karşı savaştığı halde onlara zulüm yapılmamış, Müslüman olan Osmanlı'ya yapılmıştır.

4. Ahmet Rıza Bey'in Modernite Algısı

Bilindiği üzere Osmanlı'da batılılaşma çabaları on sekizinci yüzyıldan itibaren başladığı söylenebilir. Askeri yenilgiler üzerine Batı'nın üstünlüğü kabul edilmiş, yöneticiler ve aydınlar vasıtasıyla devlet modernleştirilmeye çalışılmıştır. Modernleşme süresince toplumun sosyal, kültürel, teknolojik, iktisadi, siyasi ve hukuki alanlarında değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimlerin en önemli özelliği ise birbirini etkilemektedir. Bu alanlardaki değişimler ise modernleşme olarak adlandırılmaktadır. On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğine damgasını vuran Jön Türklerin asıl amacı hürriyet özleminden çok devletin parçalanmasını önlemek olmuştur.

Ahmet Rıza Bey'in, Batı'ya dair görüşlerinin olumlu olmadığını çıkarılabilir fakat kendisi Batı'nın modern kurum ve yöntemlerinin alınmasına ve uygulanmasına karşı gelmemektedir. Osmanlı İmparatorluğunun parçalanma evresinde ortaya çıkan Jön Türklerin birçoğu da kendisiyle aynı düşüncelere sahip olduğunu görülebilir. On sekizinci yüzyılın başında başlayan Osmanlı modernleşmesi ilk yıllarında askeri ve teknik alanlarla sınırlı kalmıştır. Genel olarak muhafazakâr bir tavır takınan yöneticiler Batı'nın tekniklerini ve kurumlarını taklit ederken temkinli davranmışlardır. İlk modernleşme askeri alanda olmasının nedeni ise dönemin elitlerinin ve yöneticilerinin askeri alanda başarılı olarak Osmanlı'nın parçalanmasını önlemeye çalışmışlardır. Osmanlı modernleşmesi yerel ile olan irtibatı korumuş, Batı'dan belirli unsurları olarak askeri, ekonomik ve kültürel tehditlere karşı bir direniş olarak ifade edilebilir. On sekizinci yüzyılda ilk olarak ortaya çıkan reformistlere göre kurtuluş Batı'dan askeri gücün alınması olarak görülürken, on dokuzuncu yüzyılda askeri reformlar yeterli görülmeyip Batı'nın kurumlarının tatbik edilerek kurtuluşun olacağı düşünülmektedir (Kabakçı,2014:28).

Jön Türklerin genel olarak modernleşme sürecini tetikleyen, modernleşmenin yönünü ve önceliklerini belirleyen temel soru İmparatorluğun dağılmasını önlemektir. Bu çerçevede Ahmet Rıza gibi reformist elitler İmparatorluğun sorunlarına çözümler aramışlardır. Bu çerçevede Batı'da ortaya çıkan kurumları ithal etmeye ve kendi koşullarına göre uygulamaya çalışmışlardır (Kabakçı,2014:28). Osmanlı'nın son dönem modernleşmesine ilgi duyan Ahmet Rıza Bey, başta eğitim olmak üzere sosyal, kültürel, ekonomi ve siyasi alanlarda gelişim hedeflemiştir. Öncelikli Ziraat yüksekokulu mezunu olması sebebiyle tarımdaki yanlış uygulamaları görmüş, bunlar için reformlar geliştirmiştir. Ahmet Rıza Bey, diğer Jön Türklerden farklı olarak İslam'ı sosyal hayatı düzenlemesi için bir 'harç' vazifesinde görmektedir. Bu sayede Batı'dan alınan kurum ve yöntemleri İslam'la bağdaştırmıştır. Böylece

halkın sosyal ve siyasi yenilikleri daha kolay benimsemesini amaçladığı söylenebilir. (Kokmaz ve Bilici,2011:35).

Ahmet Rıza Bey, Batılı düşünürlerden; Montesquieu, Spencer, Locke, Voltaire, Le Bone gibi isimlerden etkilenmiştir. Ancak onun asıl ilgisini çeken Comte ve pozitivism olduğu söyleyebiliriz. Ahmet Rıza, Comte tarafından sistemleştirilen pozitivismi benimsemiş ve Türkiye'ye getiren isimdir (Özden,2004:120). Comte, pozitif dönemde dinin ve metafiziğin devrinin kapandığını ifade etmesi, öncelikli olarak düzenin sağlanması daha sonra ise ilerlemenin oluşacağını söylemesi Ahmet Rıza Bey'i etkilemiştir. Şüphesiz Ahmet Rıza Bey, Batılı devletler tarafından parçalanmayı bekleyen ülkesinde herhangi bir düzenin olmadığını görmektedir. Pozitivizmin düzen fikri ve sömürüye karşı çıkması onu etkileyen önemli bir etmendir. Comte, Fransız İhtilali sonrası oluşan boşluğu bilimi dinleştirerek, bir bilim dini kurarak gerçekleştirmek istemiştir (Bolay,2002:527).

Ahmet Rıza Bey'in Batı algısının olumlu değerler taşımadığını bir önceki bölümden çıkarabiliriz. Ona göre; Batı kendi gibi olmayan toplulukları modernleştirmek kisvesi altında daima sömürmek istemektedir. Fakat Ahmet Rıza, Batı'nın bu ikiyüzlü tavrını fark ettiği halde Batı'da oluşan kurumların ülkesi için faydalı olacağı kanaatindedir. Çünkü yetiştiği dönem itibariyle Abdülhamit baskısını görmüştür. Avrupa'ya gittiğinde ise oradaki özgürlükleri, parlamentoyu ve anayasal yönetimi görmüş onlardan etkilenmiştir. Aynı kurumların Osmanlı'da hüküm sürmesi için çalışmalar yapmıştır. Ahmet Rıza Bey'in Batı ile ilgili görüşlerinden onun batılılaşmaya da karşı olacağı düşünülebilir. Fakat o Batı'yı eleştirmesine rağmen, Batı'da ortaya çıkan parlamento, anayasacılık, ekonomik alanda liberalleşme, padişahın yetkilerinin sınırlanması, hürriyet ve özgürleşme konularında gelişme gösterilerek Osmanlı İmparatorluğunun kurtulacağını savunmaktadır. Ahmet Rıza Batı'nın insanları sömürmesine, kendi çıkarları için onları kullanmasına karşı çıkmaktadır. Batı'nın tekniğini ve teknolojisini alalım fakat Batı bizi yönlendirmesin ve iç işlerimize de karışmasın tezini öne sürmektedir.

Ahmet Rıza Bey'e göre, modernleşmenin ve ilerlemenin sağlanması için, din, aile, iş bölümü ve eğitim gibi unsurların birbirleriyle uyumlu olması gerekmektedir. Devlet yönetiminde dine biçilen görev, toplumu bir arada tutma görevidir. Ona göre, uhrevi özelliklerinden koparılmış bir İslam devletin devamlılığı ve düzen için gereklidir (Bolay,2002:527). Ahmet Rıza, eğitime gerekli önemin verilmediği görüşündedir. Ona göre ilerlemek için eğitimin yeri çok büyüktür. Halkın eğitimini sağlamanın devletin görevi olduğunu ifade eder. Eğitim olmadan yapılan

ıslahatların ve modernleşme çabalarının yetersiz olduğunu belirtmektedir (Gündüz ve Bardak,2011:22).

Her ne kadar Batı'nın nankörlüğüne ve ikiyüzlülüğüne dem vursa da Ahmet Rıza Bey, Batı'da ortaya çıkan sanayileşmeden etkilenmiştir. Sanayileşmeyi medeniyette ilerlemenin gereklerinden biri olarak görmektedir. Ona göre, bir ülkede sanayi ne kadar ilerler ise millet de o derece kuvvetli olur. Ahmet Rıza modernleşmek için daima reformlar yapılmasını istemektedir. Reformların başarılı olması için belirli bir zümreye değil, tüm halka yönelik yapılması gerekmektedir (Ergenekan:2011:118). Ahmet Rıza, toplumların gelişmesinde aile düzenine önem vermektedir. Bu bağlamda Batı'dan teknik alırken kültür alımına karşı çıkmaktadır. Kendi geleneksel ve göreneklerimiz tahrip edecek değerlerin ülkemize sokulmasına karşı çıkmaktadır. Aile düzenimizin korunup gelecek kuşaklara aktarılması gerektiği inancındadır (Korlaelçi,1986:257).

Sonuç olarak Ahmet Rıza Bey, Batı'da ortaya çıkan; hürriyet, liberalleşme, meşruti monarşi, padişahın sınırlandırılması, anayasal yönetim gibi ıslahatları ülkemizde görmek istemektedir. Onun Batılılaşma tarzı, "Batıya rağmen modernleşme" olarak tarif edilebilir. Her ne kadar Batı'nın yöntemine ve politikalarına karşı çıksa da onun içyapısında ortaya çıkan siyasal gelişmelerin ülkemiz için faydalı olabileceği düşüncesindedir.

5. "Yabancı Müdahalesi Karşıtlığı"

Ahmet Rıza Bey ise Fransızca Meşveretin ilk sayısında Osmanlı iç işlerine yabancı devletlerin müdahalesine karşıyız diyerek, bu konuda net bir tavır takınmıştır. Türkçe Meşverete de göz attığımızda Ahmet Rıza Bey, Batılı devletlerin müdahalesi, kapitülasyonlar ve Ermeni sorununa dair makaleler yazmıştır. Bu makalelerde Batı devletlerinin Ermeni sorunuyla ilgilenmesini eleştirmiştir. Aynı ilginin neden 1876 Anayasası'nın yürürlüğe konma konusunda olmadığını eleştirmiştir. Rıza Bey'in, iç sorunlarının çözümüne Batılıların müdahalesine sıcak bakmadığını şu sözlerle de anlayabiliriz (Mardin,1992:195); " *Ecnebilerin mülkümüzde icra-yı hükümet değil işimize hariçten müdahale etmelerini bile namus ve haysiyet-i milliyeye bir ar sayarız.* " Diyerek yabancı müdahalesini net bir şekilde reddetmiştir.

Ahmet Rıza Bey'in yabancı müdahalesine karşı bir tavır takınması, onun İttihat ve Terakki içerisinde ulusçu bir ideolojinin benimsenmesine de sebep olabileceği düşünülmektedir (Malkoç,2007a:136). Bu noktada Ahmet Rıza Bey'in yabancı müdahalesi karşıtlığının milliyetçilik ideolojisiyle kurduğu ilişki tartışılabilir. Ahmet Rıza Bey'in yabancı müdahalesi karşıtlığını doğrudan doğruya milliyetçi saiklerle açıklamak doğru mudur? Söz konusu tartışma kapsamında öncelikle söylenmesi gereken, yabancı müdahalesi karşıtlığının

ileride cereyan edecek Türk milliyetçiliğinin önemli varyantlarından biri olacaktır. Henüz tarihsel süreçte Ahmet Rıza Bey'in yabancı müdahalesi karşıtlığı, Türk milliyetçiliği ile açıklamanın doğru olmayacağı kanaatindeyiz. Ahmet Rıza Bey'in yabancı müdahalesi karşıtlığı milliyetçilikten değil, Batı'ya karşı bir tepki niteliğinde değerlendirilmektedir (Sönmez,2012:110).

Ahmet Rıza Bey'in yabancı müdahalesini reddetmesinin nedenini; *“Dünya'nın iki tarafı arasında Haçlı Seferleri'nden beri oluşan derin uçurum, gün geçtikçe daha da derinleşiyor ve Doğu halkları, Hristiyan Batı'dan gelen her şeyi nefretle geri itmekte devam ediyor.”* Sözleriyle ilişkilendirebiliriz (Sönmez,2012:110). Ahmet Rıza Bey, iç sorunlarımızın çözümünde Batı'ya karşı güvensizlik duymaktadır. Haçlı Seferlerini örnek göstererek Batı'nın ülkemizde gizli emelleri olduğunu şu yazısında da görmek mümkündür (Sönmez,2012:111):

“(Haçlı Seferleri) Zalimliği teşvik ettiler. Sağladığı denge, sükun ve güven ortamında gelişmeyi sürdüren İslam devletlerinin askeri gücünün zaafa uğrattılar. Siyasi ve iktisadi hayatı altüst ettiler. Sanayi ve ticareti felce uğrattılar. Yedi yüzüncü yıldan itibaren büyük bir heves ve gayretle başlamış olan fikir hareketlerini tamamen durdurdular. Haçlı Seferleri, İslam alemleri üzerinde etkisi hala süren çok kötü manevi bir tepkiye de yol açtı. Haçlıların zalimliği, batıl inançları, inançlara saygısızlıkları, sözlerini tutmamaları, esirlere karşı gösterdikleri alçaklıklar, Hristiyan Avrupa hakkında hazin bir hatıra bıraktı... Felaket şuradadır ki, bu kötülükleri komşularına da aşıladılar. Doğu'ya bıraktıkları manevi kusur ve kötülükle, daha sonra Doğu medeniyetinin gerilemesinde ve çökmesinde rol oynadı.”

Yabancı müdahalesi konusu, istibdat rejiminin son bulması ve devletin kötü gidişatının sona ermesi sebebiyle Jön Türkler arasında çok fazlaca tartışılma konusu haline gelmiştir. Yabancı müdahalesine cevaz verenlerin başında ise Prens Sabahaddin gelmektedir. Ahmet Rıza Bey ise Batı'yı algılama biçimine ve Batı'ya karşı mesafeli duruşunun sonucu olarak Osmanlı üzerinde yabancı bir devletin söz sahibi olmasına karşı çıkmıştır.

SONUÇ

Ahmet Rıza Bey'in hayat hikâyesine baktığımızda onun devletini ve milletini seven bir Osmanlı münevveri olduğu sonucunu çıkarılabilir. Yurt içindeki eğitiminden sonra kendini geliştirmek için gittiği Paris'te fikir kulüplerine katılmış, parçalanmakta olan devletin kurtuluşu için çalışmalar yapmıştır. Bizzat padişah Abdülhamit'e layihalar göndermiştir. Erken yaşta gittiği Avrupa'da pozitivizm düşünce akımıyla tanışmış, akli ve bilimi öne çıkaran gelişmelere hayranlık duyduğu bilinmektedir.

Ahmet Rıza, modernleşme çerçevesinde, Ortaçağ'dan itibaren Batı-Doğu ilişkilerini derinlemesine incelemiştir. Ahmet Rıza, Doğu-Batı çatışmasının uzun yıllar din eksenli yürüdüğü sonucuna vararak, Batı'nın bağınazlığını ve ikiyüzlülüğünü gözler önüne sermeye çalışmıştır. 20. yüzyılda modern bir toplum seviyesine ulaşan Batı'nın, geçmişte ilerlemenin önündeki en büyük engel olduğunu ispatlamaya çalışmıştır.

Batı medeniyetine bakışında Fransız pozitivistlerinden etkilenen Ahmet Rıza, 18. yüzyıla kadar olan dönemde Batı'daki gelişmelere ve düşünce tarzına nefretle bakarken, Fransız ihtilali sonrasındaki bilimsel gelişmelere hayranlıkla bakmıştır. Ahmet Rıza Bey, Hıristiyanlığın bilimsel gelişmelerin ilerlemesini engellediği görüşüne katılmış, bu sebeple Hristiyanlıktan nefret etmiştir. Hristiyanlığında bilimsel gelişmelerin üzerindeki engeli olarak İslam'ı göstermesi nedeniyle de İslam'a sempatiyle bakmış, İslam'ın Terakkiye mani olmadığını savunmuştur.

Ahmet Rıza Bey'in pozitivistliğe yönelmesinin en önemli sebebi, Comte'un ve haleflerinin sömürüyü ve kolonyalist düzeni reddetmesidir. Comte'un pozitivistliği, *düzen ve ilerleme* fikrini benimsemiştir. Bu fikirlerin sonucunda, Avrupalı devletler tarafından parçalanma tehlikesi içerisinde bulunan Osmanlı Devleti içerisindeki Jön Türklerin birçoğu pozitivistliği benimsemiştir. Ahmet Rıza Bey'de, ülkemize pozitivistliği getiren kişi olarak kabul edilmektedir.

Ahmet Rıza, "Batı'nın Doğu Politikasının Ahlaken İflası" adlı eserinde Batı'nın iç yüzünü gözler önüne sermeye çalıştığı söylenebilir. Batı, Doğu toplumlarını modernleştirmek ve çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarma niyetiyle hareket edip, Doğu toplumlarını işgal etmekte ve sömürmektedir. Ahmet Rıza'nın Batı'ya tepkisi de bu yöndedir. Yaklaşık bir asır önce söylediği Batı'nın Müslümana kin ve nefretle baktığını bugünde Afganistan'da, Yemen'de, Arakan'da, Filistin'de, Irak'ta ve Suriye'de yaşananlarda görmek mümkündür. Burada yaşanan olaylarda hep Müslümanlar katledilmiş ve tecavüze uğramıştır. Görülüyor ki Batı'nın İslam'a ve Müslümanlara karşı kini tüm canlılığını korumaktadır. Batı modernleşme kisvesi altında İslam beldelerini hep işgal ve mağdur etmiştir. Buradan ulaşabileceğimiz diğer bir sonuç da Ahmet Rıza'nın Batı'ya bakış açısından hareketle ülkemize yabancı müdahalesini asla kabul etmemektedir. Bunun sebebi de Batı'ya hiçbir zaman güven duymaması olarak gösterilebilir. Bu fikirler sonucunda Ahmet Rıza Bey'in ülkesini seven, dağılmayı engellemek için fikirler üreten Batı'nın karalayıcı politikalarına karşı kendi değerlerini savunan bir Osmanlı aydını olduğu sonucuna varılabilir.

KAYNAKÇA

- Akşin, Sina (1987), Jön Türkler ve İttihat Terakki, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Aslan, Seyfettin ve Abdullah Yılmaz (2017), “Tanzimat Döneminde Osmanlı Bürokratik Yapı ve Düşüncesinin Değişimi, Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, 291/2017.
- Ballıkaya, Cihan (2016), “Pozitivizm: Tarihsel Süreç içerisindeki Gelişimi ve Sosyolojik Düşünceye Etkileri”, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, sayı:33, ss:87-106, www.dergipark.gov.tr, 14.08.2019.
- Barış, Savaş (2012), Meclis-i Ayan Zabıtlarına Göre Ahmet Rıza Bey, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Samsun.
- Bolay, S. Hayri (2002). “Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Düşünce Tarihi” Türkler, C: XIV, Osmanlı, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s.515-565.
- Demirbaş, Bülent (1988), Ahmed Rıza Bey'in Anıları, Arba Yayınları, İstanbul.
- Dursun, Mutlu (2009), Pozitivist bir Milliyetçi Olarak Ahmet Rıza Bey, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Ergenekan, Melis (2011). “Ahmet Rıza Bey ve Meşveret Gazetesi” Global Media Journal, C: I, S: 2, İstanbul, s.106-120.
- Erkul, Ali (2008), Ahmet Rıza Bey, (Derleyen; M. Çağatay Özdemir, Türkiye’de Sosyoloji), Phoenix Yayınları, Ankara.
- Fındıkoğlu, Z. Fahri (1962), Auguste Comte ve Ahmet Rıza, Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- Gün, Ömer (2016), Ahmed Rıza'nın Batı Medeniyeti Algısı Ve Modernleşme Düşüncesi, İNİF-e Dergi, Cilt 1, Sayı 2, ss:260-293, www.dergipark.org.tr.
- Gündüz, Mustafa ve Musa Bardak (2011), Ahmet Rıza Bey ve “Vazife ve Mesuliyet” Eserleri, Ankara: Divan Kitap.
- Kabakçı, Enes (2014), “Bir yeniden yorumlama örneği: Ahmed Rıza'nın “pozitivizm”i, Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, 28. Sayı, 2014/1, s.27-58, www.dergipark.gov.tr, 10.06.2019.

- Korkmaz, Ali ve İbrahim E. Bilici (2011). Şerif Mardin'in Sosyal Değişim ve Kültürel Tartışmalarında Modernleşme, İletişim ve Dil Bağlantısı. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (31) , 31-51.
- Korlaelçi, Murtaza (2009), Pozitivist Düşüncenin İthali, C: I, Cumhuriyete Devreden Düşünce Mirası-Tanzimat ve Meşrutiyet Birikimi, İstanbul: İletişim yayınları, ss:214-223.
- Korlaelçi, Murtaza (1986), Pozitivizmin Türkiye'ye Girişi ve Etkileri, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Malkoç, Eminalp (2007a),” Doğu Batı Ekseninde Bir Osmanlı Aydını: Ahmet Rıza Yaşamı ve Düşünce Dünyası”, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi, Sayı:11, Yıl:6/ 2007, ss.93-162.
- MALKOÇ, Eminalp (2007b).“Haluk Şehsuvaroğlu'nun Kaleminden Ahmed Rıza Bey ve Yazışmaları”, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, S: 12, İstanbul, s.107-163.
- Korlaelçi, Murtaza (2009), Pozitivist Düşüncenin İthali, C: I, Cumhuriyete Devreden Düşünce Mirası-Tanzimat ve Meşrutiyet Birikimi, İstanbul: İletişim yayınları, ss:214-223.
- Korlaelçi, Murtaza (1986), Pozitivizmin Türkiye'ye Girişi ve Etkileri, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Lewis, Bernard (1996), Modern Türkiye'nin Doğuşu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Mardin, Şerif (1992), Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sönmez, Erdem (2012), Ahmed Rıza Bir Jön Türk Liderinin Siyasi- Entelektüel Portresi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Ramsaur, Ernest (2004), Jön Türkler 1908 İhtilalinin Doğuşu, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Rıza, Ahmet (1988), Batı'nın Doğu Politikasının Ahlaken İflası, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Özden, B. Alp (2009). “Ahmed Rıza”, Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce, C: I, Cumhuriyete Devreden Düşünce Mirası-Tanzimat ve Meşrutiyet Birikimi, İstanbul: İletişim Yayınları, s.120-128.
- Ülken. H. Ziya (1999), Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, Ülken Yayınları, İstanbul.